debeleidsonderzoekers

Loont werken vanuit de bijstand?

1 JUNI 2026

Projectnummer P0413

Onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Auteurs: Sonja van der Kemp, Ilja Treuren, Mirjam Engelen (De Beleidsonderzoekers)

© 1 juni 2026 | De Beleidsonderzoekers | www.beleidsonderzoekers.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt via druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Samenvatting

Op deze plek is de samenvatting van onze bevindingen weergegeven. De samenvatting geeft eerst kort een inleiding op het rapport, met daarin ook een beschrijving van de onderzoeksmethoden. Daarna volgen de bevindingen, waarbij we eerst ingaan op de kenmerken van de doelgroep (mensen met een uitkering vanuit de Participatiewet) en daarna op de mate waarin werken voor deze groep loont. Tot slot gaan we in op andere belemmerende en bevorderende factoren en mogelijke oplossingen om meer uitstroom uit de bijstand te realiseren.

Inleiding

Eén van de ambities van het kabinet is dat het voor mensen aantrekkelijker en makkelijker wordt om vanuit de Participatiewet[1] te gaan werken. In dit onderzoek beantwoorden we de onderstaande vraag:

In hoeverre is het noodzakelijk binnen de herziening van de Participatiewet maatregelen te treffen om werken vanuit en naast de bijstand lonender te maken?

---

[1] De Participatiewet is een vangnet van inkomensondersteuning als aanvulling op eigen middelen, in combinatie met een arbeidsverplichting. De bijstandsgerechtigde is verplicht naar vermogen algemeen geaccepteerde arbeid te verkrijgen, deze te aanvaarden en behouden, zodat deze weer zelfstandig kan voorzien in diens bestaan. Mensen hebben daarbij een aanspraak op ondersteuning door de gemeente om (weer) aan het werk te komen.

Het beantwoorden van deze vraag, vraagt om inzicht in de financiële bevorderende en belemmerende factoren die mensen ervaren wanneer ze nadenken over (parttime) werk vanuit de bijstand. En tevens om inzicht in andere factoren die van invloed zijn op de overstap van bijstand naar werk. Het onderzoek bestond uit drie onderdelen: literatuuronderzoek, interviews met 12 professionals van gemeenten en een raadpleging van ruim 20 ervaringsdeskundigen.

De doelgroep

Eind december 2024 ontvingen in totaal bijna 406 duizend mensen (tot de AOW-leeftijd) een bijstandsuitkering. Van de totale groep bijstandsontvangers, ontvangt 71% langer dan twee jaar aaneengesloten bijstand (289 duizend personen). In onderstaande tabel zijn een aantal algemene kenmerken van de groep mensen met een bijstandsuitkering weergegeven.

Tabel S.1 Samenstelling bijstandspopulatie december 2024

Aantal personen	Vrouwen	Mannen	< 27 jaar	27-45 jaar	>45 jaar	Migratie-achtergrond	Geen migratie-achtergrond
405.700	56,0%	44,0%	10,0%	33,8%	56,2%	66,1%	33,9%

Wanneer we kijken naar de leefvorm van bijstandsgerechtigden, zien we dat de meerderheid alleenstaand is. In december 2024 was ruim twee derde (69%) van de bijstandsgerechtigden alleenstaand, 16% alleenstaande ouder en 15% (echt)paar.

Het onbenut arbeidspotentieel, de groep bijstandsgerechtigden die direct in staat is om (meer) te werken, omvat een kwart van de doelgroep die een bijstandsuitkering ontvangt[2]. Deze groep bestaat uit werklozen én mensen met een deeltijdbaan die meer uren kunnen werken. Dit is de doelgroep die gestimuleerd kan worden om (meer uren) te gaan werken, en daarmee waar dit onderzoek zich op richt.

Circa twee derde van de doelgroep is door ziekte of beperking, opleiding, hoge leeftijd of zorgtaken niet (direct) beschikbaar voor werk. Van deze groep zal naar verwachting een deel in de toekomst wel kunnen werken. Dat kan gebeuren doordat bijvoorbeeld de gezondheid verbetert, een opleiding wordt afgerond of zorgtaken veranderen.

[2] Zegel, J., Van Delft, M., Keiren, R., Dirven H.J. & Souren, M. (2022) Samenstelling van onbenut arbeidspotentieel. Inzetbaarheid van geregistreerde werkzoekenden voor een krappe arbeidsmarkt. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies, Amsterdam.

De financiële kant van werken vanuit de bijstand

Bij het gaan werken vanuit de bijstand zijn – naast de hoogte van de bijstandsuitkering en de hoogte van het nettoloon uit werk – diverse regelingen van invloed op het besteedbaar inkomen. Het gaat om:

- Toeslagen: huurtoeslag, zorgtoeslag, kindgebonden budget en ALO-kop (voor alleenstaande ouders) en kinderopvangtoeslag (voor werkende ouders of in speciale situaties).
- Heffingskortingen: Inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK)
- De vrijlatingsregelingen voor bijverdiensten naast de bijstandsuitkering
- Gemeentelijke regelingen voor mensen met een laag inkomen

Hoofdstuk 3 van dit rapport beschrijft *precies* op welke wijze deze regelingen invloed hebben op het inkomen wanneer men gaat werken vanuit de uitkering. Werken levert niet alleen inkomen op, maar kan ook kosten met zich meebrengen, zowel direct als indirect. Naast reiskosten en kinderopvang spelen ook uitgaven voor werkkleding, maaltijden, scholing en thuiswerken een rol. Meestal wegen extra inkomsten op tegen extra kosten, dit gaat echter niet op bij hele kleine baantjes in combinatie met grotere reisafstanden en onvoldoende vergoedingen vanuit de werkgever. Bij de kosten voor kinderopvang speelt de eigen bijdrage een specifieke rol. Met name als het uurtarief van de opvang hoger is dan het maximumtarief voor vergoeding vanuit de kinderopvangtoeslag kunnen de kosten oplopen.

Wanneer loont werken vanuit de bijstand?

Wanneer we het beschikbare materiaal bij elkaar leggen, wordt duidelijk dat werken voor ***alleenstaanden*** vanaf zo'n 28 uur per week (bij minimumloon) doorgaans duidelijk financieel voordeel oplevert ten opzichte van de bijstand. Voor ***samenwonenden*** is dit vanaf 36 uur per week. Als samenwonenden *allebei* gaan werken, gaan ze er vaak wel financieel aanzienlijk op vooruit.

Wanneer iemand uit loon ongeveer evenveel verdient als hij of zij vanuit de uitkering krijgt, is het financiële voordeel van werken het meest onzeker. Het effect van werken op het besteedbaar inkomen is daarbij afhankelijk van veel factoren, zoals:

- Gebruik van gemeentelijke regelingen en inkomensgrenzen die daaraan verbonden zijn.
- Voor alleenstaanden met minderjarige kinderen gelden soms andere regelingen en inkomensgrenzen. Zo bouwt de huurtoeslag voor alleenstaande ouders minder snel af en ze kunnen gebruik maken van de inkomensafhankelijke combinatiekorting. Maar zij kunnen ook (net als stellen met kinderen) gebruik maken van gemeentelijke regelingen die gericht zijn op kinderen, en die kunnen komen te vervallen bij een hoger inkomen.
- Gebruik van kinderopvang en de tarieven die kinderopvangaanbieders hanteren. In veel gemeenten is het lastig om betaalbare opvang te vinden. Gemeenten kunnen wel compensatie bieden voor de eigen bijdrage kinderopvang.

Voor ***jongeren (tot 27 jaar)*** is de situatie anders. Jongeren tot 21 jaar krijgen een lage bijstandsuitkering, waardoor werken al loont vanaf een paar uur per week. Voor jongeren boven de 21 jaar die zelfstandig wonen, geldt ook dat zij er vrijwel altijd financieel op vooruit gaan als

zij gaan werken. Voor jongeren die thuis wonen, telt het inkomen wel mee voor het recht op huurtoeslag van de ouders. Dat kan werken voor deze doelgroep minder lonend maken.

Werken naast de bijstand loont financieel alleen zo lang men gebruik kan maken van een vrijlatingsregeling. Het gebruik van een inkomensvrijlating is, indien men in staat wordt geacht meer uren te werken, slechts tijdelijk mogelijk. Werken naast de bijstand leidt daarnaast tot veel onzekerheid door verrekening van de inkomsten met de uitkering. Dat speelt vooral als er sprake is van fluctuaties in het inkomen.

In het schema hierna zijn de inzichten samengevat voor verschillende groepen binnen de bijstandspopulatie.

Figuur S.3 Wanneer loont werken vanuit de bijstand?

Groepen	Werken loont:	Werken loont misschien niet indien:
Alleenstaanden zonder kinderen 	Vanaf circa 28 uur per week bij minimumloon	Men eerder deeltijd werkte naast de bijstand met een vrijlatingsregeling, en deze komt te vervallen. Men bij een inkomen net boven de bijstandsnorm meer gemeentelijke regelingen tegelijk verliest.
Alleenstaanden met kinderen 	Vanaf circa 28 uur per week bij minimumloon Voor alleenstaanden met kinderen is werken iets lonender door de IACK. Tevens bouwt de huurtoeslag minder snel af.	Aanvullend op bovenstaande: Sommige gemeentelijke regelingen zijn gericht op kinderen. Bij mensen met kinderen kunnen dus ook meer regelingen wegvallen. Als men gebruik maakt van kinderopvang en een hoge eigen bijdrage moet betalen. (En geen aanspraak gemaakt kan worden of gemaakt wordt op een gemeentelijke regeling ter compensatie.)
Samenwonenden / gehuwden zonder kinderen 	Vanaf circa 36 uur per week bij minimumloon Als beide partners gaan werken wordt dit al snel gehaald.	Men eerder deeltijd werkte naast de bijstand met een vrijlatingsregeling, en deze komt te vervallen. Men bij een inkomen net boven de bijstandsnorm meer gemeentelijke regelingen tegelijk verliest.

Samenwonenden / gehuwden met kinderen 	Vanaf circa 36 uur per week bij minimumloon Als beide partners gaan werken wordt dit al snel gehaald.	Aanvullend op bovenstaande: Sommige gemeentelijke regelingen zijn gericht op kinderen. Bij mensen met kinderen kunnen dus ook meer regelingen wegvallen. Als men gebruik maakt van kinderopvang en een hoge eigen bijdrage moet betalen. (En geen aanspraak gemaakt kan worden of gemaakt wordt op een gemeentelijke regeling ter compensatie.)
Jongeren (<27 jaar)	Vrijwel altijd	Voor thuiswonende jongeren kan het inkomen invloed hebben op de huurtoeslag van de ouders.
Werken naast de bijstand (<24 uur bij minimumloon)	Alleen zo lang een inkomensvrijlating (of bijverdienpremie) van toepassing is. Alleenstaande ouders en werkenden met loonkostensubsidie kunnen vaak langer gebruik maken van een vrijlatingsregeling.	Verrekening van inkomen met de uitkering kan bij wisselende inkomsten tot onzekerheid en terugbetalingen leiden.

Door de vele regelingen die van invloed kunnen zijn op het inkomen, die bovendien sterk afhankelijk zijn van de persoonlijke omstandigheden, is het voor de meeste bijstandsgerechtigden moeilijk te overzien welk effect (meer) werken precies heeft op hun besteedbaar inkomen.

Andere factoren bij werken vanuit de bijstand

Ook niet-financiële factoren spelen een bij het werken vanuit de bijstand. De inzichten in deze paragraaf zijn gebaseerd op gesprekken met ruim twintig ervaringsdeskundigen in vier focusgroepen, aangevuld met bevindingen uit de literatuur.

Wat bevordert werken vanuit de bijstand?

Ervaringsdeskundigen die succesvol de stap naar werk hebben gezet, noemen een aantal cruciale factoren. Stapsgewijs beginnen, zoals vrijwilligerswerk of parttime werken, bleek een effectieve manier om vertrouwen in eigen kunnen op te bouwen. Daarnaast zijn zelfregie en goede begeleiding door een flexibele en vertrouwde consulent van groot belang. Ook de houding van de werkgever speelde een rol: wanneer een werkgever de bijstandsgerechtigde accepteert en ruimte biedt voor ontwikkeling, vergroot dat de kansen op duurzame uitstroom. Voor mensen die de overstap nog niet hebben gemaakt, is het hebben van een positieve verwachting over werk essentieel. Werk moet iets opleveren, zoals structuur, sociale contacten of

een gevoel van zingeving. Zekerheid speelt eveneens een rol: de angst om te mislukken en de uitkering niet snel genoeg terug te kunnen krijgen, werkt remmend.

Vanuit de literatuur worden vergelijkbare bevorderende factoren beschreven. Werk biedt individuele vrijheid, meer autonomie, zelfontplooiing en sociale contacten. Professionele ondersteuning is daarbij onmisbaar bij de overgang naar werk: één vaste contactpersoon die luistert, een vertrouwensband opbouwt, gelooft in de mogelijkheden van de bijstandsgerechtigde en een integrale aanpak hanteert zijn van belang.

Wat belemmert werken vanuit de bijstand?

De belemmeringen zijn onder te verdelen in persoonlijke en externe factoren. Bij de persoonlijke factoren spelen angst, onzekerheid en stress een dominante rol. Ervaringsdeskundigen vertellen dat zij bang zijn toeslagen en regelingen kwijt te raken, fouten te maken in de administratie of geconfronteerd te worden met terugvorderingen. Het wantrouwen dat men ervaart vanuit het systeem versterkt het gevoel van onveiligheid. Daarnaast vormen een instabiele thuissituatie, schulden, gezondheidsproblemen en zorgtaken voor het gezin drempels. De literatuur beschrijft dat twee op de drie bijstandsgerechtigden lichamelijke of geestelijke gezondheidsproblemen ervaart als belemmering.

Bij de externe factoren valt op dat gemeenten niet altijd voldoende integraal werken. Ze hebben niet altijd zicht op de mogelijkheden van hun bijstandsgerechtigden, werken soms moeizaam samen binnen de arbeidsmarktregio en worden gehinderd door privacywetgeving bij het uitwisselen van informatie. Bovendien hebben professionals vaak een hoge caseload, waardoor zij onvoldoende tijd kunnen maken voor de mensen met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt.

Samenvatting van de inzichten

Werken vanuit de bijstand is voor de meeste mensen financieel lonend wanneer men voldoende uren gaat werken. Voor alleenstaanden geldt dit vanaf ongeveer 28 uur per week, voor stellen bij meer dan 36 uur. Hierbij is het van belang de volgende inzichten ook in ogenschouw te nemen:

- Slechts ongeveer een kwart van de bijstandsgerechtigden is direct in staat om (meer) betaald werk te verrichten. De rest wordt belemmerd door gezondheidsproblemen, een instabiele thuissituatie, zorgtaken of een zwakke arbeidsmarktpositie. Voor deze groep hebben maatregelen om werken (financieel) aantrekkelijker te maken geen effect.
- Ook voor wie wél kan werken, blijft de overgang lastig. Niet iedereen kan direct voldoende uren maken, en de duurzaamheid van werk kan onzeker zijn, bijvoorbeeld door tijdelijke of flexibele contracten.
- Daarnaast is het voor bijstandsgerechtigden vrijwel onmogelijk om de financiële gevolgen van werken goed in te schatten, door de complexiteit van toeslagen en regelingen.
- De angst voor terugvorderingen en het wegvallen van toeslagen speelt een grote rol.
- Bovendien brengt de overgangsperiode extra kosten met zich mee, zoals reis- en kledingkosten, die niet altijd worden vergoed.
- Werken *naast* de bijstand in deeltijd loont alleen zo lang de vrijlatingsregeling geldt.

Oplossingsrichtingen

De mogelijke oplossingen richten zich op twee hoofddoelen: het verminderen van onzekerheid en angst, en het verlagen van de marginale druk. Zoals hiervoor is genoemd is dit vooral in de overgangsperiode van bijstand naar werk van groot belang, omdat deze periode veel financiële en andere onzekerheid en soms ook extra kosten met zich meebrengt.

Om onzekerheid te verminderen, is **persoonlijke begeleiding** cruciaal. Divers onderzoek, onder andere de pilots in Helmond, Tilburg en Leiden die De Beleidsonderzoekers evalueerden tonen aan dat intensieve, integrale begeleiding met één vaste contactpersoon en een lage caseload effectief is[3]. Een gefaseerde opbouw van werkuren helpt bijstandsgerechtigden geleidelijk te wennen aan het werkritme en vermindert de angst om te falen.

Financiële coaching is een andere effectieve aanpak. In Groningen en Delft worden financieel adviseurs en uitstroomcoaches ingezet om bijstandsgerechtigden inzicht te geven in hun financiële situatie bij de overgang naar werk. Een veelgehoorde angst, namelijk dat alle toeslagen in één keer wegvallen bij aanvang van werk, valt in de praktijk mee. Financiële coaching helpt die misvatting weg te nemen.

Andere oplossingen zijn het voorkomen van terugvorderingen, bijvoorbeeld door toeslagen vaker in het jaar te verrekenen, directe financiering van de kinderopvang zoals wordt beoogd door het kabinet en snellere gegevensuitwisseling tussen instanties. Tot slot kan het vereenvoudigen en uniformeren van inkomensregelingen de onduidelijkheid voor bijstandsgerechtigden verminderen. Om de marginale druk te verlagen, kunnen een geleidelijkere afbouw van gemeentelijke regelingen en uitstroompremies effectief zijn. Voor gehuwde of samenwonende stellen zou een persoonlijke bijstandsuitkering per partner werken eerder lonend maken.

Slotconclusie

Werken vanuit de bijstand is complex en vraagt om maatwerk. De overgang van bijstand naar werk brengt veel financiële en andere onzekerheid met zich mee. De combinatie van goede persoonlijke begeleiding, financiële coaching, minder terugvorderingen en vereenvoudiging van regelingen biedt de meeste kans om de overstap naar werk voor bijstandsgerechtigden voor wie dat mogelijk is aantrekkelijker, haalbaar en lonend te maken. Werken is voor ongeveer 25 tot 37% van de mensen in de bijstand mogelijk.

---

[3] De Ruig, L, Talman J, Engelen M., Bennenbroek F., Wachter, M. & Bindels A. (2020) Persoonlijke begeleiding in de bijstand. Wat gemeenten en Rijk kunnen leren van pilots uit Tilburg, Leiden en Helmond. De Beleidsonderzoekers, Leiden.

Inhoud

1. Inleiding 12
1.1 Achtergrond 12
1.2 Doel en onderzoeksvragen 13
1.3 Onderzoeksopzet 14
1.4 Leeswijzer 15

2. De doelgroep 16
2.1 Omvang en samenstelling van de doelgroep 16
2.2 In hoeverre zijn mensen met een bijstandsuitkering in staat om (meer) te werken? 17
2.3 Tussenconclusie 20

3. De financiële kant van werken uit de bijstand 22
3.1 Instrumenten en regelingen die van invloed zijn op de mate waarin werken vanuit de bijstand loont 23
3.2 Landelijke en gemeentelijke inkomensondersteuning 25
3.3 De kosten van werken 32
3.4 Complexiteit van financiële regelingen 34
3.5 Voor wie loont werken en voor wie niet? 36

4. Overige factoren bij werken uit de bijstand 42
4.1 Inzichten van ervaringsdeskundigen 42
4.2 Literatuurstudie: bevorderende factoren 44
4.3 Literatuurstudie: belemmerende factoren 45

5. Conclusies en oplossingsrichtingen 48
5.1 Overkoepelende inzichten over werken vanuit de bijstand 48
5.2 Mogelijkheden om werken vanuit de bijstand makkelijker of aantrekkelijker te maken 51

Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een korte introductie op het onderzoek. We beschrijven de achtergrond van het onderzoek en de doelstelling ervan. Ook gaan we kort in op de opzet van het onderzoek. We eindigen met een leeswijzer.

1.1 Achtergrond

De Participatiewet is een vangnet van inkomensondersteuning als aanvulling op eigen middelen, in combinatie met een arbeidsverplichting. De bijstandsgerechtigde is verplicht naar vermogen algemeen geaccepteerde arbeid te verkrijgen, deze te aanvaarden en behouden, zodat men weer zelfstandig kan voorzien in diens bestaan. Mensen hebben een aanspraak op ondersteuning door de gemeente om (weer) aan het werk te komen.[4] In 2019 is de Participatiewet geëvalueerd door het Sociaal Cultureel Planbureau.[5] In reactie hierop is het ministerie van SZW gestart met een fundamentele herziening onder de titel *Participatiewet in balans*. Eén van de ambities is dat het voor mensen aantrekkelijker en makkelijker wordt om vanuit de Participatiewet te gaan werken. Het komt namelijk voor dat mensen de stap vanuit de bijstand naar betaald werk niet zetten. Een mogelijke reden hiervoor is dat bijstandsontvangers onvoldoende inzicht hebben in de financiële gevolgen van werk.

---

[4] Ministerie van SZW. (2024) Probleemanalyse Participatiewet. Ministerie van SZW, Den Haag.
[5] Van Echtelt, P., Sadiraj, K., Hoff, S., Muns, S., Karpinska, K., Das, D. & Versantvoort, M. (2019) Eindevaluatie van de Participatiewet. SCP, Den Haag.

'Werken moet lonen' gaat niet alleen om financiële voordelen van werk, maar ook over inzicht in de financiële gevolgen, de begrijpelijkheid van het verrekenen van inkomsten, over het ervaren van zekerheid en het bijdragen aan de maatschappij.

Vanuit spoor 1 van het programma Participatiewet in balans zijn reeds een aantal veranderingen ingezet, door aanpassingen aan de Participatiewet, om daarmee de bijstand menselijker en eenvoudiger te maken. Een deel van deze aanpassingen is in 2026 ingegaan, een ander deel gaat in 2027 in. Daarmee is reeds invulling gegeven aan diverse aangedragen verbetermogelijkheden om de financiële onzekerheid bij de overstap naar werk te verminderen. De voor dit rapport meest relevante wijzingen zijn:

- Harmonisatie en verruiming van de vrijlatingsregelingen voor bijverdienen in de bijstand (zie toelichting in paragraaf 3.2.3).
- Mensen die binnen een jaar opnieuw in de bijstand komen kunnen via een verkorte aanvraagprocedure een bijstandsuitkering aanvragen.
- Gemeenten kunnen het inkomen van mensen die met een bijstandsuitkering in deeltijd werken en te maken hebben met schommelingen in het inkomen, indien nodig door middel van het bufferbudget aanvullen tot het sociaal minimum met maximaal 1.000 euro per jaar. Dit bufferbudget moet zorgen voor een stabieler inkomen.
- Automatisch verrekenen van inkomen uit arbeid met de bijstandsuitkering door de gemeente op basis van de Polisadministratie is mogelijk gemaakt (maar niet verplicht).

1.2 Doel en onderzoeksvragen

De directie Participatie en decentrale voorzieningen (PDV) van het Ministerie van SZW wil in kaart laten brengen onder welke omstandigheden werken naast of na de bijstandsuitkering loont. Dit onderzoek dient meerdere doelen:

- Inzicht in de financiële bevorderende en belemmerende factoren die mensen ervaren wanneer ze nadenken over (parttime) werk vanuit de bijstand.
- Inzicht in andere bevorderende en belemmerende factoren die mensen ervaren wanneer ze nadenken over (parttime) werk vanuit de bijstand.

In dit onderzoek beantwoorden we de onderstaande hoofd- en deelvragen:

In hoeverre is het noodzakelijk binnen de herziening van de Participatiewet maatregelen te treffen om werken vanuit en naast de bijstand lonender te maken?

1. In hoeverre loont werken financieel na bijstand? In welke situaties wel en in welke situaties niet?
2. In hoeverre loont werken financieel naast bijstand? In welke situaties wel en in welke situaties niet?
3. Wat zijn de gevolgen van werken na of naast een bijstandsuitkering op andere inkomstencomponenten?

4. Welke bevorderende of belemmerende factoren ervaren mensen met een bijstandsuitkering om te werken na of naast een bijstandsuitkering?
5. Welke financiële knelpunten ervaren bijstandsgerechtigden bij het maken van de overstap van de bijstandsuitkering naar betaald werk?
6. Welke financiële knelpunten ervaren bijstandsgerechtigden bij het werken naast een uitkering?
7. Welke andere knelpunten ervaren bijstandsgerechtigden bij het maken van de overstap van de bijstandsuitkering naar betaald werk?
8. Welke andere knelpunten ervaren bijstandsgerechtigden bij het werken naast een bijstandsuitkering?
9. Welke oplossingsrichtingen zijn denkbaar om werken na of naast een bijstandsuitkering meer te laten lonen?

1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestond uit drie hoofdonderdelen: literatuuronderzoek, interviews met professionals van gemeenten en een raadpleging van ervaringsdeskundigen.

Literatuuronderzoek
In de literatuur hebben we gezocht naar informatie over de financiële bevorderende en belemmerende factoren die het werken naast of na het hebben van een bijstandsuitkering stimuleren of tegenwerken. En tevens naar informatie over andere bevorderende en belemmerende factoren die mensen met een bijstandsuitkering ervaren bij het zoeken naar werk. Een overzicht van de geraadpleegde literatuur is opgenomen in bijlage 1.

In aanvulling op de deskresearch is een verkennend interview uitgevoerd met Monica Helbig van Cijfers en centen, die werkzaam is als financieel coach en trainer van professionals bij gemeenten.

Interviews met professionals van gemeenten
We hebben drie gemeenten geraadpleegd over hun ervaringen met de overgang van bijstand naar werk. Professionals van de gemeenten Groningen, Delft en Amsterdam hebben aan dit onderzoek meegewerkt. In totaal hebben we met 12 personen bij deze gemeenten gesproken. Dit waren beleidsmedewerkers of adviseurs op het gebied van werk en inkomen, financieel specialisten of coaches, een ontwikkelmedewerker, een consulent sociaal domein en een jobcoach. Enkele professionals werden door de betreffende gemeenten ingehuurd vanuit een andere organisatie.

Met de professionals is gesproken over de ondersteuning die de gemeente biedt bij de overgang van bijstand naar werk, over de mate waarin werken financieel lonend is en welke factoren daarbij een rol spelen, over andere bevorderende of belemmerende factoren voor werken uit de bijstand en ten slotte over verbetermogelijkheden: mogelijkheden om werken vanuit de bijstand (financieel) aantrekkelijker of makkelijker te maken.

Raadpleging van ervaringsdeskundigen

Tevens hebben we deelgenomen aan een bijeenkomst van ervaringsdeskundigen (mensen in de bijstand of met recente ervaring met de bijstand), georganiseerd door EAPN, waar aan de deelnemers vragen zijn gesteld over ervaringen met de bijstandsuitkering, met werken vanuit de bijstand en de (financiële) bevorderende en belemmerende factoren die zij ervaren bij het gaan werken vanuit de bijstand. In totaal waren ruim 20 ervaringsdeskundigen bij deze bijeenkomst aanwezig. Zij hebben ook nagedacht over verbetermogelijkheden wanneer het ga om werken na of naast een bijstandsuitkering.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft ten eerste meer informatie over de doelgroep: Over hoeveel bijstandsgerechtigden gaat het en hoe is deze groep samengesteld? En in hoeverre is deze groep in staat om nu of in de toekomst te werken? Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de financiële kant van werken vanuit de bijstand. We geven een overzicht van de regelingen die van invloed zijn op het inkomen van mensen in de overgang tussen bijstand en betaald werk, en ook hoe deze regelingen voor verschillende groepen en verschillende situaties van invloed zijn op de mate waarin werken loont. Naast financiële afwegingen spelen ook andere factoren een rol bij het maken van de overstap van bijstand naar werk. Deze factoren komen aan de orde in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 trekken we conclusies en gaan we in op de mogelijkheden om de overgang van bijstand naar werk makkelijker of aantrekkelijker te maken.

De doelgroep

In dit hoofdstuk geven we nader inzicht in de doelgroep waar dit onderzoek over gaat. We beschrijven de omvang en globale kenmerken van deze groep mensen met een bijstandsuitkering. Dit kunnen mensen zijn die niet werken of die in deeltijd werken met aanvulling vanuit de bijstand.

2.1 Omvang en samenstelling van de doelgroep

Eind december 2024 ontvingen in totaal bijna 406 duizend mensen (tot de AOW-leeftijd) een bijstandsuitkering. Ten opzichte van een jaar eerder (december 2023) was het aantal mensen met een bijstandsuitkering toegenomen met 5.240 (circa 1%).[6] Van de totale groep bijstandsontvangers, ontvangt 71% langer dan twee jaar aaneengesloten bijstand (289 duizend personen).

[6] Ministerie van SZW. (2025) Factsheet Participatiewet. November 2025.

In onderstaande tabel zijn een aantal algemene kenmerken van de groep mensen met een bijstandsuitkering weergegeven.

Tabel 2.1 Samenstelling bijstandspopulatie december 2024[7]

Aantal personen	Vrouwen	Mannen	< 27 jaar	27-45 jaar	>45 jaar	Migratie-achtergrond	Geen migratie-achtergrond
405.700	56,0%	44,0%	10,0%	33,8%	56,2%	66,1%	33,9%

Als we kijken naar de leefvorm van bijstandsgerechtigden, zien we dat de meerderheid alleenstaand is. In december 2024 was ruim tweederde (69%) van de bijstandsgerechtigden alleenstaand, 16% alleenstaande ouder en 15% (echt)paar.[8] De leefvorm is als uitkeringsgrondslag van invloed op de hoogte van de bijstandsnorm.

Met de invoering van de Participatiewet in 2015 zijn er, ten opzichte van de Wet werk en bijstand (WWB) in de periode daarvoor, nieuwe doelgroepen bijgekomen die in aanmerking kunnen komen voor een bijstandsuitkering. Dit geldt voor mensen die op dat moment op de wachtlijst voor de sociale werkvoorziening stonden en jonggehandicapten met (huidig of toekomstig) arbeidsvermogen die voorheen een Wajong-uitkering konden krijgen.

2.2 In hoeverre zijn mensen met een bijstandsuitkering in staat om (meer) te werken?

De Participatiewet heeft tot doel om zo veel mogelijk mensen aan het werk te helpen en de afhankelijkheid van uitkeringen zo klein mogelijk te maken. In de eindevaluatie van de Participatiewet werd geconcludeerd dat de aanname in de Participatiewet dat de doelgroep over het algemeen in staat is om te werken (nu of op termijn), in de praktijk niet op gaat. De beleidstheorie gaat uit van een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt, maar gemeenten en cliënten schatten in dat een aanzienlijk deel van de doelgroep niet bemiddelbaar is naar werk. De problematiek van de doelgroep is vaak complex en uitstroom naar werk is dan volgens de betrokkenen op afzienbare termijn geen haalbare kaart.[9] Onderzoek van de NLA[10] onder bijstandsgerechtigden bevestigt dit beeld. Bijna alle ondervraagde klanten (95%) ervaren specifieke belemmeringen om aan het werk te komen. De vaakst genoemde belemmering betreft de eigen gezondheid: twee op de drie zeggen dat zijn of haar lichamelijke en/of geestelijke gezondheid het moeilijk maakt om aan het werk te komen.

Bijstandsgerechtigden hebben vaker te maken met een stapeling van problematiek op verschillende levensdomeinen dan mensen zonder bijstand. Denk aan economische

[7] Ministerie van SZW. (2025) Factsheet Participatiewet. November 2025.
[8] CBS Statline. Bijstandsuitkeringen, uitkeringsgrondslag. Geraadpleegd op 17-03-2026.
[9] Van Echtelt, P., Sadiraj, K., Hoff, S., Muns, S., Karpinska, K., Das, D. & Versantvoort, M. (2019) Eindevaluatie van de Participatiewet. SCP, Den Haag.
[10] Nederlandse Arbeidsinspectie (2022) Spiegel bestaanszekerheid. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.

problematiek als schulden of weinig inkomen, maar ook aan andere zaken zoals een slechte gezondheid, weinig administratieve vaardigheden en een klein sociaal netwerk. Bijstandsgerechtigden participeren daarnaast minder vaak in hun vrije tijd (denk aan verenigingsactiviteiten, cultuur/uitgaan, of sport), zijn gemiddeld minder tevreden met hun leven en zijn vaker eenzaam dan mensen zonder bijstand. Het SCP heeft onderzoek gedaan naar de stapeling van problematiek (zoals een slechte gezondheid, schulden of weinig werkervaring). Zij constateren dat er twee grote groepen zijn ('ouderen met alleen een basis-/vmbo-opleiding en gezondheidsproblemen' en 'mensen met ggz- en schuldenproblematiek') die samen driekwart van de bijstandsgerechtigden vormen (resp. 48% en 30%). Deze twee grote onderscheiden groepen verblijven langer in de bijstand dan de andere groepen.[11]

Hierna gaan we in op de samenstelling van de doelgroep: voor welk deel van de bijstandsgerechtigden is betaald werk nu of in de toekomst een reële mogelijkheid en voor welk deel niet?

Arbeidspotentieel van mensen met een bijstandsuitkering

UWV heeft op basis van cijfers uit de Enquête Beroepsbevolking van CBS uit 2020 analyses uitgevoerd van het arbeidspotentieel van mensen met een bijstandsuitkering[12] (zie figuur 2.1). Daaruit blijkt de volgende verdeling:

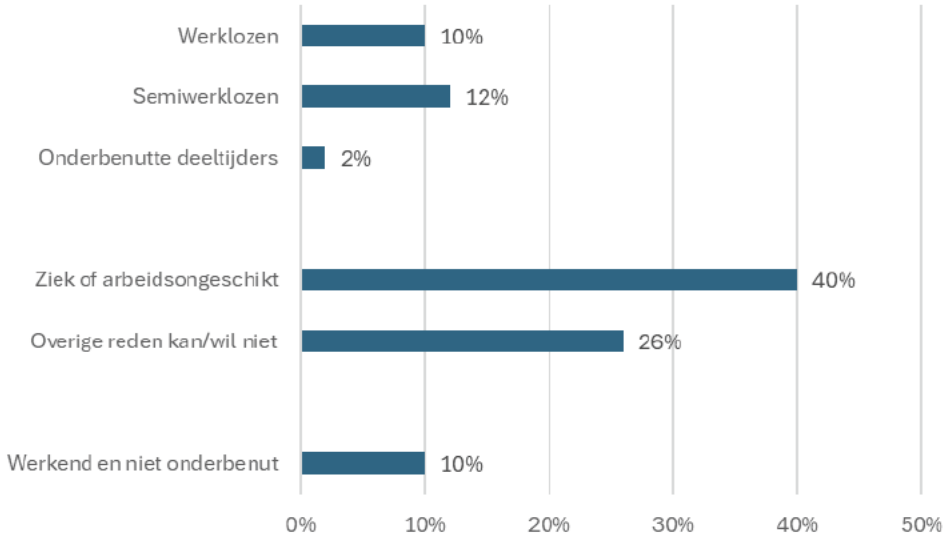
- **Werkend en niet onderbenut: 10%** van de doelgroep heeft reeds betaald werk en wil niet meer uren werken of is daarvoor niet beschikbaar.
- **Niet beschikbaar voor betaald werk vanwege ziekte of arbeidsongeschiktheid: 40%** van de bijstandsgerechtigden.
- **Niet beschikbaar voor betaald werk door andere redenen: 26%** van de bijstandsgerechtigden. Deze redenen zijn bijvoorbeeld hoge leeftijd, de zorg voor een gezin of het huishouden of het volgen van een opleiding.
- **Onbenut arbeidspotentieel: 25%** van de mensen met een bijstandsuitkering. Van alle bijstandsgerechtigden was 10% werkloos, 12% semi-werkloos en 2% 'onderbenutte deeltijder'.[13]

Het onbenut arbeidspotentieel – dus de groep die niet of in deeltijd werkt en wel (meer uren) zou kunnen werken - bestond daarmee in 2020 in totaal uit 122.000 van de 491.000 mensen met een bijstandsuitkering.

---

[11] Van Echtelt, P., Eggink, E. & Sadiraj, K. (2023) Een brede blik op bijstand. SCP, Den Haag.
[12] Zegel, J., Van Delft, M., Keiren, R., Dirven H.J. & Souren, M. (2022) Samenstelling van onbenut arbeidspotentieel. Inzetbaarheid van geregistreerde werkzoekenden voor een krappe arbeidsmarkt. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies, Amsterdam.
[13] Definities: Werkloos: dit zijn personen zonder betaald werk die recent naar werk hebben gezocht én daarvoor direct beschikbaar zijn. Semiwerkloos: dit zijn personen zonder betaald werk die recent naar werk hebben gezocht maar niet direct beschikbaar zijn óf die niet recent gezocht hebben maar wel direct beschikbaar zijn. Onderbenutte deeltijders: dit zijn personen met betaald werk in deeltijd (minder dan 35 uur) die meer uren willen werken en daarvoor direct beschikbaar zijn.

Figuur 2.1 Bijstandsgerechtigden in 2020[14]

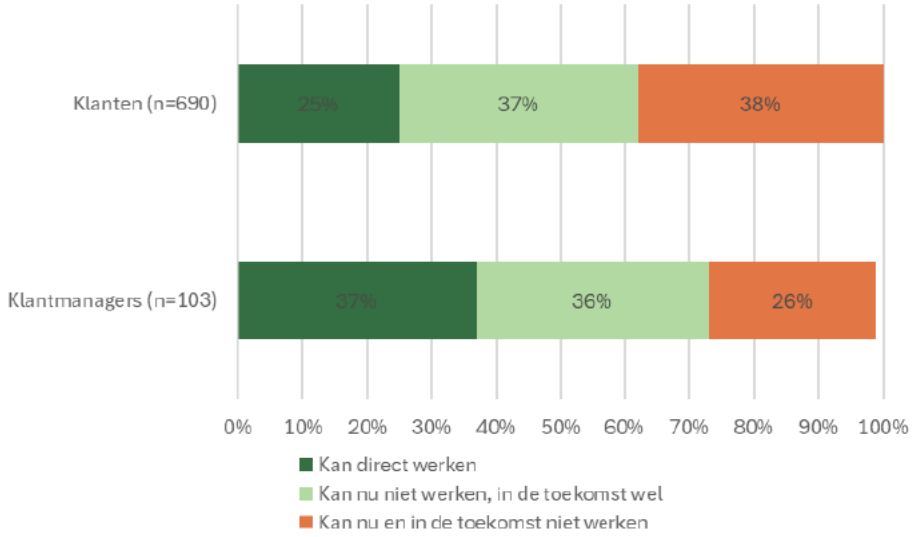
Mogelijkheid om in de toekomst te werken

Van de bijstandsgerechtigden die om verschillende redenen niet direct beschikbaar zijn voor betaald werk, zal naar verwachting een deel in de toekomst wel kunnen werken. Dat kan gebeuren doordat bijvoorbeeld de gezondheid verbetert, een opleiding wordt afgerond of zorgtaken veranderen.

De Nederlandse Arbeidsinspectie heeft bijstandsgerechtigden en klantmanagers gevraagd in hoeverre de doelgroep nu of in de toekomst in staat is om te werken. [15] Dit is weergegeven in figuur 2.2.

[14] Zegel, J., Van Delft, M., Keiren, R., Dirven H.J. & Souren, M. (2022) Samenstelling van onbenut arbeidspotentieel. Inzetbaarheid van geregistreerde werkzoekenden voor een krappe arbeidsmarkt. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies, Amsterdam.
[15] Nederlandse Arbeidsinspectie (2022) Spiegel bestaanszekerheid. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.

Figuur 2.2 Inschatting van de mogelijkheid om direct of in de toekomst te werken, door klanten en klantmanagers[16]

Klantmanagers schatten de kans dat de doelgroep nu of in de toekomst aan het werk kan positiever in dan de klanten zelf. Maar ook volgens klantmanagers kan slechts 37% van de doelgroep direct aan de slag in een baan. Een ruime meerderheid is hier dus (nog) niet toe in staat. Klantmanagers verwachten dat 36% van de doelgroep in de toekomst zal kunnen werken. Voor 26% verwachten ze dat dit geheel niet mogelijk is.

2.3 Tussenconclusie

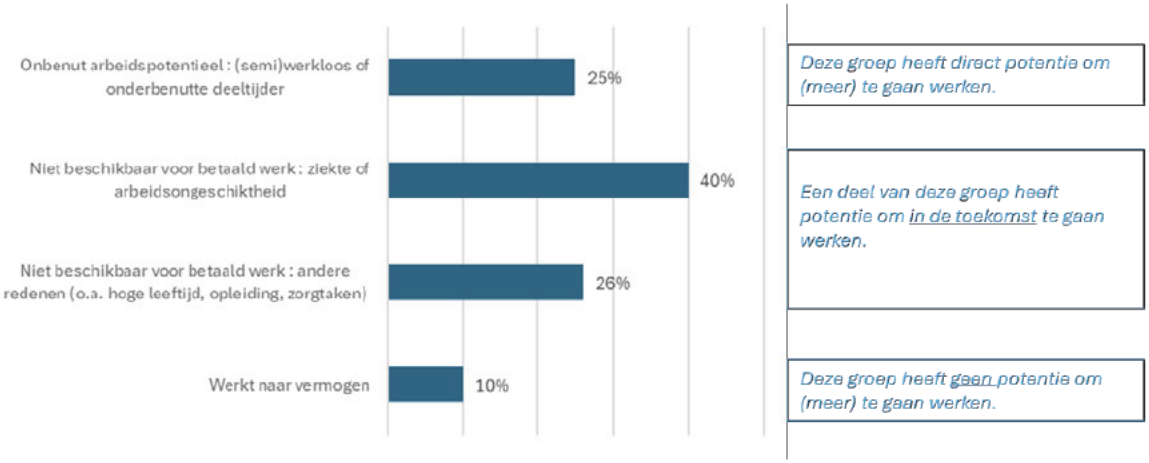
We kunnen concluderen dat (lang) niet iedereen met een bijstandsuitkering nu of in de toekomst in staat zal zijn om (meer) te gaan werken.

We zien dat, binnen de doelgroep die een bijstandsuitkering ontvangt, er een kleine groep is die al deeltijd werkt en niet meer uren kan werken. Zij werken al naar vermogen. Daarnaast is er ook een grote groep die, vaak door gezondheidsproblemen, nu niet in staat is om betaald werk te doen. Een deel van hen kan in de toekomst mogelijk wel werken, indien bijvoorbeeld de gezondheid verbetert, een opleiding is afgerond of zorgtaken veranderen. Voor anderen zal betaald werk door ziekte of arbeidsongeschiktheid of een hoge leeftijd ook in de toekomst niet mogelijk zijn.

De doelgroep die, door werk vanuit de bijstand meer te laten lonen, direct gestimuleerd zou kunnen worden om (meer) te gaan werken -het onbenut arbeidspotentieel-, is daardoor relatief beperkt in relatie tot de totale groep. We geven dit weer in onderstaande figuur.

[16] Nederlandse Arbeidsinspectie (2022) Spiegel bestaanszekerheid. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.

Figuur 2.3 Onbenut arbeidspotentieel in de bijstand[17]

De percentages in bovenstaand figuur zijn gebaseerd op zelfrapportage door mensen in de bijstand. In het onderzoek van de Nederlandse Arbeidsinspectie bleek er een verschil te zijn tussen de eigen inschatting of men in staat is om te werken en die van de klantmanagers. Klantmanagers denken vaker dat mensen in de bijstand in staat zijn om te werken. Als zij daar gelijk in hebben zou het percentage dat direct kan werken iets hoger liggen, tot zo'n 37%.

[17] Zegel, J., Van Delft, M., Keiren, R., Dirven H.J. & Souren, M. (2022) Samenstelling van onbenut arbeidspotentieel. Inzetbaarheid van geregistreerde werkzoekenden voor een krappe arbeidsmarkt. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies, Amsterdam.

De financiële kant van werken uit de bijstand

Het inkomen van mensen in de bijstand is voor een belangrijk deel afhankelijk van landelijke en gemeentelijke inkomensondersteuning. Tegelijkertijd kan de complexiteit van de regelgeving en media aandacht daarvoor tot onzekerheid leiden over de ontwikkeling van het netto-inkomen bij veranderingen in de arbeidssituatie.[18]

In dit hoofdstuk over de financiële factoren die een rol spelen bij het aan het werk gaan vanuit de bijstand, geven we in paragraaf 3.1 ten eerste een overzicht van de instrumenten en regelingen voor inkomensondersteuning die van invloed kunnen zijn op het inkomen in verschillende situaties. Daarna gaan we in paragraaf 3.2 nader in op de invloed per instrument of regeling. De kosten van werken komen aan de orde in paragraaf 3.3, gevolgd door de rol van de complexiteit van het stelsel in paragraaf 3.4. Ten slotte gaan we, in paragraaf 3.5, in op de kenmerken van de bijstandsgerechtigden: voor wie (en in welke omstandigheden) loont werken vanuit de bijstand wel of niet?

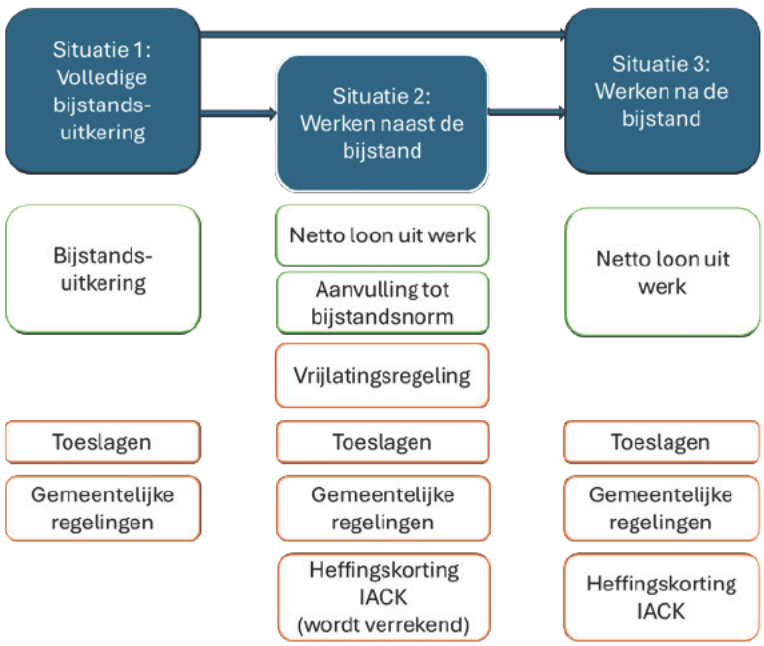
[18] Nuyten, J. (2019) Samenspel centraal en decentraal inkomensbeleid. Stimulansz, Utrecht.

3.1 Instrumenten en regelingen die van invloed zijn op de mate waarin werken vanuit de bijstand loont

Bij het gaan werken vanuit de bijstand zijn – naast de hoogte van de bijstandsuitkering en de hoogte van het netto-loon uit werk – diverse regelingen van invloed op het besteedbaar inkomen:

- Toeslagen: huurtoeslag, zorgtoeslag, kindgebonden budget en ALO-kop (voor alleenstaande ouders) en kinderopvangtoeslag (voor werkende ouders of in speciale situaties).
- Heffingskortingen[19]: Inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK)
- De vrijlatingsregelingen voor bijverdiensten naast de bijstandsuitkering
- Gemeentelijke regelingen voor mensen met een laag inkomen

Onderstaand schema geeft een globaal beeld van de regelingen die van invloed zijn in de verschillende situaties: 1. een volledige bijstandsuitkering, 2. werken naast de bijstand en 3. werken na de bijstand.

Toelichting op schema: Groene kaders: basis van het inkomen: bijstandsuitkering en/of netto-loon uit werk. Oranje kaders: vormen van inkomensondersteuning, het recht hierop is afhankelijk van diverse factoren zoals gezinssamenstelling, inkomen en vermogen.

[19] Naast de IACK is de arbeidskorting ook een heffingskorting voor mensen met een arbeidsinkomen. Doordat de arbeidskorting al wordt verrekend in het netto loon, noemen we deze niet apart als aanvulling op het inkomen.

Later in dit hoofdstuk beschrijven we de regelingen en de situaties waarin deze een rol spelen meer in detail. Eerst geven we hieronder een samenvatting van de factoren uit het schema die van invloed zijn op het inkomen bij een overgang van bijstand naar werk.

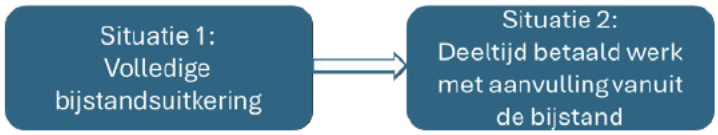
3.1.1 Het inkomen uit werk of uitkering[20]

De **hoogte van de bijstandsnorm** is afhankelijk van de leeftijd en leefsituatie (alleenstaand of gehuwd/samenwonend) van de bijstandsgerechtigde. Als de bijstandsgerechtigde samenwoont met meer volwassenen, heeft bovendien de kostendelersnorm invloed op de hoogte van de uitkering. Deze uitkering is dus een uitkering op het niveau van het huishouden.

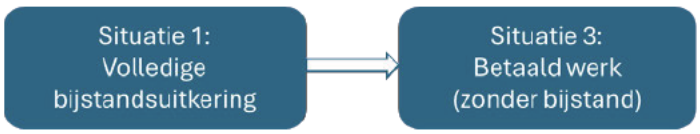
De **hoogte van het netto loon uit werk** wordt met name bepaald door het aantal gewerkte uren en het uurloon. Als een werkende met een betaalde baan meer verdient dan de bijstandsnorm, vervalt het recht op een algemene bijstandsuitkering. Het loon uit werk is altijd persoonlijk.

3.1.2 Veranderingen in inkomensondersteuning bij overgangen van bijstand naar werk

Hieronder bespreken we de veranderingen die van invloed zijn op het inkomen bij de overgangen tussen een bijstandsuitkering en/of betaald werk.

Bij de overgang van een bijstandsuitkering naar betaald werk (met een loon dat lager is dan de geldende bijstandsnorm voor het huishouden) en daarbij een aanvulling vanuit de bijstand, kan de bijstandsgerechtigde er financieel op vooruit gaan door gebruik van de vrijlatingsregeling[21]. Hierdoor kan men tijdelijk een deel van de inkomsten uit werk houden naast de uitkering. De overige inkomsten (uit toeslagen en gemeentelijke regelingen) veranderen doorgaans niet. Als men recht heeft op 'inkomensafhankelijke combinatiekorting' (voor alleenstaande of minstwerkende ouders van kinderen onder de 12 jaar), wordt dit verrekend met de bijstand en levert het dus geen financieel voordeel op voor de werkende. Als men geen gebruik (meer) kan maken van de vrijlatingsregeling is het inkomen – wanneer het loon uit werk lager is dan de bijstandsnorm - gelijk aan de hoogte van de bijstandsuitkering.

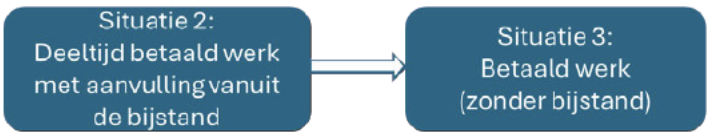

[20] Rijksoverheid. Hoe wordt de hoogte van mijn bijstandsuitkering berekend? Geraadpleegd op 16 april 2026, van www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand

[21] Per 1 januari 2027 treedt de harmonisatie van de vrijlatingsregelingen in werking. Tot die tijd bepaalt de gemeente onder welke voorwaarden inwoners hiervoor in aanmerking komen.

Bij deze overgang kunnen, afhankelijk van de hoogte van het inkomen uit werk, gemeentelijke regelingen komen te vervallen en toeslagen afbouwen:

- De meeste **toeslagen** blijven gelijk tot in ieder geval 100% WML. Daarboven bouwen toeslagen geleidelijk af. Bij huurtoeslag begint de afbouw al eerder. Doordat er sprake is van een geleidelijke afbouw, leidt de afbouw van toeslagen op zichzelf doorgaans niet tot een lager inkomen bij (meer) werk.
- Over de invloed van de **gemeentelijke regelingen** op het inkomen kunnen we geen algemene uitspraken doen, doordat deze sterk verschillen tussen gemeenten. Deze regelingen komen vaak te vervallen vanaf 100%WML of 120%WML. Daardoor kunnen deze regelingen er (in combinatie met andere factoren) toe leiden dat meer werken niet altijd loont.
- Bepaalde groepen kunnen, als zij voldoen aan de voorwaarden, als zij (in deeltijd) gaan werken recht hebben op de **'inkomensafhankelijke combinatiekorting'**. Deze wordt jaarlijks toegekend op basis van de aangifte inkomstenbelasting en geldt voor alleenstaande of minstwerkende ouders van kinderen onder de 12 jaar.

Bij deze overgang gaat het om mensen die eerst parttime hebben gewerkt met een aanvulling vanuit de bijstand, die qua inkomen boven de voor hen geldende bijstandsnorm gaan verdienen waardoor de bijstandsuitkering wordt beëindigd. Voor deze overgang gelden in grote lijnen dezelfde veranderingen als hiervoor genoemd bij de overgang van alleen bijstand naar werk zonder bijstand.

Er kan wel sprake zijn van een andere situatie als de bijstandsgerechtigde tijdens het deeltijd werken met een aanvulling vanuit de bijstand gebruik maakte van een **vrijlatingsregeling.** In dat geval mocht men een deel van het loon uit werk houden bovenop de bijstandsuitkering en was het inkomen dus hoger dan de bijstandsnorm. Indien het inkomen voldoende stijgt om uit de bijstand te komen, maar niet voldoende om ook de vrijlating te compenseren, kan men er financieel op achteruit gaan. Daarbij geldt wel de kanttekening dat de vrijlatingsregeling ook tijdelijk is, en dus op termijn zou komen te vervallen.

3.2 Landelijke en gemeentelijke inkomensondersteuning

In deze paragraaf beschrijven we kort de verschillende instrumenten en regelingen voor inkomensondersteuning. Daarbij geven we aan welke invloed de regelingen (kunnen) hebben op de mate waarin werken vanuit de bijstand lonend is. En we benoemen welke aandachtspunten er zijn als het gaat om de invloed van de regelingen op de mate waarin werken financieel lonend is en/of als lonend wordt ervaren.

3.2.1 Toeslagen

Toeslagen maken een belangrijk deel uit van het netto-inkomen van bijstandsgerechtigden en mensen met een laag inkomen. De volgende toeslagen kunnen van toepassing zijn:

- Huurtoeslag: een bijdrage om de huur van een woning mee te kunnen betalen.
- Zorgtoeslag: een bijdrage voor de kosten van de zorgverzekering.
- Kindgebonden budget: een bijdrage in de kosten voor kinderen tot 18 jaar. De Alleenstaande Ouder Kop (ALO-kop) is een – relatief ruime - extra bijdrage voor alleenstaande ouders.
- Kinderopvangtoeslag: een bijdrage voor de kosten van de kinderopvang.

De hoogte van alle toeslagen is inkomensafhankelijk.[22] Elke toeslag kent andere inkomensgrenzen en verschillende afbouwtrajecten.[23] Voor alle toeslagen gelden bovendien specifieke voorwaarden.

In de minimumvoorbeeldbegrotingen van het Nibud[24] is te zien dat (uitgaande van standaardsituaties) het aandeel van de toeslagen in het netto inkomen van mensen met een bijstandsuitkering als volgt is:

- Voor alleenstaanden zonder kinderen bedragen de toeslagen (zorgtoeslag en huurtoeslag) in de voorbeeldbegroting samen zo'n 27% van het netto inkomen per maand. Voor alleenstaanden met één minderjarig kind[25] is dit zo'n 41% en met drie minderjarige kinderen[26] 47%. Hierbij gaat het om zorgtoeslag, huurtoeslag en kindgebonden budget.
- Voor twee samenwonende personen zonder kinderen maken de toeslagen (zorgtoeslag en huurtoeslag) zo'n 25% uit van het maandelijkse netto-inkomen. Bij samenwonende met kinderen met één minderjarig kind[27] is dit zo'n 30% en met drie minderjarige kinderen[28] is dit 38%.

Hoe beïnvloeden toeslagen de mate waarin werken loont?

Aangezien de hoogte van alle toeslagen inkomensafhankelijk is, zal het recht op toeslagen afnemen naarmate men een hoger inkomen heeft. De afbouw van toeslagen heeft vooral invloed op het totale inkomen van personen met minderjarige kinderen en/of een huurwoning.

Het is, aldus de geraadpleegde financieel expert en de geraadpleegde gemeenten, een veelvoorkomend misverstand onder bijstandsgerechtigden dat zij hun toeslagen kwijtraken als ze gaan werken. Terwijl dit in de praktijk vaak niet geldt bij werken met het minimumloon, in die situatie blijven de toeslagen gelijk. En ook bij een hoger inkomen bouwen de toeslagen geleidelijk af.[29] De misperceptie kan onder andere het gevolg zijn van de harde inkomensgrens

[22] Voor huurtoeslag, zorgtoeslag en kindgebonden budget geldt ook een vermogensgrens. Die vermogensgrenzen liggen aanzienlijk hoger dan de vermogensgrenzen in de Participatiewet, waardoor deze beperkt relevant zijn voor dit onderzoek.
[23] Kok, L., Heil, L., Athmer, J., Van Eijkel, R., Culenaere, B. & Elsen, M. (2022) Evaluatie toeslagenstelsel. Evaluatie AWIR, uitvoering en dienstverlening Toeslagen. SEO / Centerdata, Amsterdam.
[24] Nibud. (2025) Nibud minimumvoorbeeldbegrotingen juli 2025. Nibud, Utrecht.
[25] Uitgangspunt is een alleenstaande met één kind van 8 jaar. Uitgaande van een huur die veel voorkomt in deze doelgroep.
[26] Uitgangspunt is een alleenstaande met drie kinderen van 11, 13 & 15 jaar. Uitgaande van een huur die veel voorkomt in deze doelgroep.
[27] Uitgangspunt is een alleenstaande met één kind van 8 jaar. Uitgaande van een huur die veel voorkomt in deze doelgroep.
[28] Uitgangspunt is een alleenstaande met drie kinderen van 11, 13 & 15 jaar. Uitgaande van een huur die veel voorkomt in deze doelgroep.
[29] Helbig, M. (2023) Van bijstand naar werk, vooruitgang of armoedeval? Tijdschrift voor schuldsanering, nr. 02, p.12-14.

die tot 2020 gold voor de huurtoeslag. Deze is inmiddels vervangen door een geleidelijke afbouw.[30]

Aandachtspunten

In het huidige toeslagenstelsel wordt ervan uitgegaan dat de burger weet welke toeslagen van toepassing zijn op zijn of haar situatie, geen toeslagen laat liggen en er zelf actief voor zorgt dat de informatie waarop de toeslagen berekend worden actueel gehouden wordt. In de praktijk blijkt echter dat het **toeslagenstelsel vaak complex is voor burgers**: het aanvragen van een toeslag in ingewikkeld en brengt administratieve last met zich mee. Onjuiste informatie kan tot **hoge terugvorderingen** leiden, waardoor vooral bij mensen met een laag inkomen financiële knelpunten kunnen ontstaan.[31]

Het **voorschot-karakter van het toeslagenstelsel** zorgt voor een risico op terugvorderingen en daarmee voor onzekerheid bij mensen. Dienst Toeslagen benoemt dit zelf als één van de grootste knelpunten van het huidige toeslagenstelsel. Het toeslagenstelsel dat bedoeld is om mensen te ondersteunen, draagt daardoor juist bij aan financiële onzekerheid. Omdat het systeem werkt met voorschotten op basis van voorlopige gegevens die pas op een later moment definitief worden vastgesteld, bestaat het risico dat mensen toeslagen moeten terugbetalen. Voorschotten worden berekend voorafgaand aan het toeslagjaar. Een aantal grondslagen, waaronder het inkomen, wordt pas na het toeslagjaar definitief vastgesteld. Aangezien er tussen het berekenen van het voorschot en het definitief vaststellen van een toeslag voor de meeste toeslagaanvragers tenminste anderhalf jaar zit, kan er veel veranderen in de persoonlijke situatie van de aanvrager. Terugvorderingen ontstaan wanneer er een verschil is tussen wat iemand heeft ontvangen als voorschot en waar uiteindelijk recht op bestaat. Terugvorderingen komen vaak onverwacht en kunnen financieel belastend zijn, zeker voor huishoudens die al in een kwetsbare positie verkeren. [32][33] Door in de loop van een kalenderjaar te gaan werken vanuit de bijstand kunnen toeslagen over het hele jaar verminderen of wegvallen. Het hierdoor moeten terugbetalen van toeslagen over de periode waarin men nog geen werk had maakt werken in deze situatie in de eerste periode minder lonend.

3.2.2 Heffingskorting: Inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK)

De inkomensafhankelijke combinatiekorting[34] is een belastingvoordeel voor werkende ouders (alleenstaanden die werken of samenwonenden die beide werken) met kinderen jonger dan 12 jaar.[35] De korting is afhankelijk van het inkomen. De IACK is erop gericht de arbeidsparticipatie van alleenstaande en minstverdienende ouders van jonge kinderen te verhogen door middel van een financiële prikkel.[36]

---

[30] CPB (2019) Afbouwen toeslagen leidt niet tot pieken in de inkomens- en vermogensverdeling.
[31] Kok, L., Heil L., Athmer, J., Van Eijkel, R., Cuelenaere, B. & Elsen, M. (2022) Evaluatie toeslagenstelsel. Evaluatie AWIR, uitvoering en dienstverlening toeslagen. SEO / Centerdata, Amsterdam.
[32] Dienst Toeslagen (2024). Stand van de uitvoering 2023. Dienst Toeslagen, Den Haag.
[33] Dienst Toeslagen (2026). Stand van de uitvoering 2025. Dienst Toeslagen, Den Haag.
[34] Vanaf 2027 wordt de IACK over een periode van 9 jaren geleidelijk afgeschaft (Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 32 140, nr. 185)
[35] Rijksoverheid. Recht op inkomensafhankelijke combinatiekorting. Geraadpleegd op 16 april 2026, van https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inkomstenbelasting/vraag-en-antwoord/recht-op-inkomensafhankelijke-combinatiekorting
[36] Cuelenaere, B., Van Giesen, R. & Den Uijl, M. (2024). Evaluatie heffingskortingen en tariefstructuur. Bijlagen. Centerdata, Tilburg.

Hoe beïnvloedt de IACK de mate waarin werken loont?
De IACK zorgt ervoor dat werkende alleenstaande en minstverdienende ouders van kinderen onder de 12 jaar netto meer inkomen hebben. Dit kan de overstap naar werk voor bijstandsgerechtigden in financieel opzicht positief beïnvloeden.

Aandachtspunten
Voor bijstandsgerechtigden die gaan werken, spelen er enkele aandachtspunten bij het effect van de IACK.

Ten eerste kan door ***onbekendheid van de IACK*** het financiële voordeel van werken ten opzichte van de bijstand door bijstandsgerechtigden worden onderschat. De korting wordt pas na afloop van een kalenderjaar verrekend bij de belastingaanslag. De korting is niet zichtbaar is op het moment van de maandelijkse loonbetaling of bij niet werken. Doordat de IACK pas zichtbaar is bij de belastingaanslag in het daaropvolgende jaar, is de beslissing om het gewerkte aantal uren te verminderen of te stoppen met werken mogelijk gemaakt voordat het inkomenseffect van de IACK ervaren wordt. In combinatie met de complexiteit van het belastingen- en toeslagenstelsel, kan dit ertoe leiden dat de doelgroep de regeling niet kent en de IACK daardoor niet meeweegt in de beslissing om te gaan werken.[37]

Ten tweede kunnen bijstandsgerechtigden met een laag inkomen niet altijd volledig profiteren van de IACK. Hierbij speelt namelijk het ***verzilveringsprobleem*** een rol. Dit ontstaat doordat mensen met lage inkomens aan inkomstenbelasting minder betalen dan waarop zij aan heffingskorting recht hebben.[38] Arbeidsinkomens onder de € 28.000 kunnen in 2023 de IACK niet volledig verzilveren in combinatie met de algemene heffingskorting (AHK) en de arbeidskorting (AK). Berekeningen van het ministerie van Financiën laten zien dat 51% van de IACK gerechtigden deze niet volledig kan verzilveren.[39]

Ten slotte geldt specifiek voor bijstandsgerechtigden die naast hun werk ook nog een bijstandsuitkering ontvangen, dat de IACK voor hen geen financieel voordeel oplevert, omdat er sprake is van ***verrekening van de IACK met de uitkering***.

3.2.3 Vrijlatingsregeling voor arbeidsinkomsten naast de bijstandsuitkering

De bijverdienregeling is gericht op het bevorderen van uitstroom uit de uitkering door arbeidinschakeling te stimuleren. De mogelijkheid om een deel van het verdiende geld zelf te houden, kan motiverend werken. Het kan de stap naar de arbeidsmarkt, ook als het in eerste instantie om een kleine baan gaat, verlagen. [40]

---

[37] Cuelenaere, B., Van Giesen, R. & Den Uijl, M. (2024). Evaluatie heffingskortingen en tariefstructuur. Bijlagen. Centerdata, Tilburg.
[38] Griffioen, E. (2020) Rutte IV vermindert verzilveringsproblematiek onder zelfstandigen. Geraadpleegd op 10 maart 2026, van https://esb.nu/rutte-iv-vermindert-verzilveringsproblematiek-onder-zelfstandigen/
[39] Cuelenaere, B., Van Giesen, R. & Den Uijl, M. (2024). Evaluatie heffingskortingen en tariefstructuur. Bijlagen. Centerdata, Tilburg.
[40] VNG (2025) Verruiming van de bijverdiengrenzen. https://vng.nl/artikelen/verruiming-van-de-bijverdiengrenzen , geraadpleegd op 10-03-2026.

Per 1 januari 2027 treedt een nieuwe geharmoniseerde vrijlatingsregeling in werking, waarbij 2026 geldt als gedoogjaar. Hiermee komt de vrijlatingsregeling voor alle bijstandsgerechtigden beschikbaar. We lichten de nieuwe en de oude situatie hieronder toe.

Nieuwe geharmoniseerde vrijlatingsregeling per 1 januari 2027

De verschillende vrijlatingsregelingen worden vereenvoudigd tot één geharmoniseerde vrijlatingsregeling van arbeidsinkomsten voor alle bijstandsgerechtigden tussen 18 jaar en de AOW-gerechtigde leeftijd. Deze vrijlating geldt voor de duur van 12 maanden, met de mogelijkheid tot verlenging op basis van individuele omstandigheden. Bij de verrekening van het inkomen mag 15% van het netto-inkomen uit arbeid in de betreffende maand (exclusief reserveringen voor vakantiegeld of het individueel keuzebudget) buiten beschouwing worden gelaten. In tegenstelling tot de huidige regeling geldt deze vrijlating ook voor jongeren onder de 27 jaar. Deze geharmoniseerde vrijlatingsregeling treedt in werking per 01-01-2027. Voor jongeren tot 27 jaar kunnen gemeenten deze inkomstenvrijlating in 2026 al toepassen als gedoogjaar. Voor de vrijlating geldt geen maximumbedrag meer. Er is ook in de gedoogperiode een mogelijkheid tot verlenging op basis van individuele omstandigheden.[41]

Bestaande vrijlatingsregelingen voor arbeidsinkomsten

In de huidige situatie bepalen gemeenten zelf of ze de vrijlatingsregeling inzetten en bepalen ze tevens – binnen de hierna benoemde kaders – de duur, het percentage en het maximum. De gemeente mag tot eind december 2026 wettelijk eenmalig zes maanden lang 25% van de inkomsten vrijlaten, tot een maximum van € 226 per maand (situatie per 01-07-2022). Dat betekent dat de gemeente tijdens de vrijlatingsperiode niet 100%, maar 75% van het inkomen verrekent. De resterende 25% van het inkomen mag de werkende dan zelf houden. Deze vrijlating mag iemand maar één keer inzetten in de periode dat hij een bijstandsuitkering krijgt. Zodra de vrijlatingsperiode is afgelopen, verrekent de gemeente alle inkomsten. Deze algemene vrijlatingsregeling geldt alléén voor bijstandsgerechtigden van 27 jaar of ouder.[42]

Een langere periode van vrijlating is mogelijk voor alleenstaande ouders. Zij kunnen na de eerste vrijlatingsperiode van 6 maanden nog 30 maanden een vrijlating krijgen van 12,5%. Voor mensen met een medische urenbeperking geldt een structurele vrijlating van 15% van de inkomsten. Deze structurele vrijlating is alleen beschikbaar voor mensen die door een arbeidsbeperking niet fulltime kunnen werken. Niet alle mensen met een arbeidsbeperking krijgen daarom deze structurele vrijlating.[43] De vrijlatingsregeling voor mensen met een medische urenbeperking kan door de gemeente worden toegepast vanaf het 18e jaar.[44]

Hoe beïnvloedt de vrijlatingsregeling de mate waarin werken loont?

De vrijlatingsregeling zorgt ervoor dat de stap van een volledige bijstandsuitkering naar deeltijd werk naast de bijstand financieel aantrekkelijker is. De persoon die aan het werk gaat mag immers (tijdelijk) een deel van het inkomen uit werk houden bovenop de bijstandsuitkering,

[41] VNG (2025) Verruiming van de bijverdiengrenzen. https://vng.nl/artikelen/verruiming-van-de-bijverdiengrenzen , geraadpleegd op 10-03-2026.
[42] Van Vliet, C., Breedveld, P., De Bruin, M. & Van Manen Kooij, T. (2022) Meedoen zonder beperkingen. De financiële problemen van jongeren met een beperking in de Wajong en Participatiewet. Nationale ombudsman, Den Haag.
[43] De Visser, S., Van Ommeren, M., Kistemaker, S., Salomé, L., Doelen, P. & Kuiper F. (2021) Als verrekenen een beperking is. Optimalistic, Muzus en Stimulansz.
[44] Van Vliet, C., Breedveld, P., De Bruin, M. & Van Manen Kooij, T. (2022) Meedoen zonder beperkingen. De financiële problemen van jongeren met een beperking in de Wajong en Participatiewet. Nationale ombudsman, Den Haag.

terwijl zonder de vrijlatingsregeling alle inkomsten zouden worden verrekend met de uitkering en werken financieel niet lonend is.

Tegelijkertijd betekent dit dat voor iemand die gebruik maakt van de vrijlatingsregeling en meer uren gaat werken (en daardoor uitstroomt uit de bijstand) de overgang juist financieel ongunstig kan uitpakken. Men stroomt immers uit de bijstand als men met betaald werk evenveel verdient als de bijstandsnorm, terwijl men vóór de uitstroom een hoger inkomen had dan de bijstandsnorm, door de vrijlatingsregeling. Kanttekening daarbij is wel dat de vrijlatingsregeling in veel gevallen tijdelijk is, en ook als men niet meer uren zou gaan werken na enige tijd zouden komen te vervallen.

3.2.4 Gemeentelijke regelingen voor mensen met een laag inkomen

Naast de landelijke toeslagen zijn er veel verschillende lokale regelingen voor minima, waarmee gemeenten hun inwoners extra proberen te ondersteunen. Het is niet ongebruikelijk dat gemeenten vijftien verschillende regelingen voor mensen met een laag inkomen hebben, waarbij elke gemeente het net even anders doet.[45] Gemeenten bieden bijvoorbeeld bijzondere bijstand, een collectieve zorgvoorziening, energietoeslag en kwijtschelding van lokale belastingen. Voor mensen die langdurig leven van een laag inkomen, kan jaarlijks door de gemeente een individuele inkomenstoeslag worden verstrekt. Welk aanbod er in een gemeente voor wie is, loopt in verband met decentralisering uiteen. Maar ook regelingen onderling binnen een gemeente kunnen uiteenlopen: zo verschillen de gehanteerde inkomensgrenzen.[46] Soms wordt hierbij gekeken naar het WML en soms naar de bijstandsnorm per huishouden.

Hoe beïnvloeden gemeentelijke regelingen de mate waarin werken loont?

De geboden ondersteuning vanuit de gemeentelijke regelingen loopt dus zeer uiteen, evenals de voorwaarden die de gemeenten stellen voor gebruik van de regelingen. Per gemeente verschilt daarmee ook de invloed van deze regelingen op de mate waarin en wanneer werken vanuit de bijstand loont. In het algemeen geldt wel dat het juist door het wegvallen van deze lokale regelingen in bepaalde situaties niet of minder lonend is om te werken. Daarbij speelt het alles-of-niets karakter van veel gemeentelijke regelingen ook een rol. Er is meestal geen sprake van een geleidelijke afbouw.

Aandachtspunten

Door de vele verschillende regelingen per gemeente en de verschillende voorwaarden die gemeenten stellen, ontstaan er **verschillen tussen huishoudens in verschillende gemeenten**. Hetzelfde huishouden kan, afhankelijk van de woonplaats, 200 euro meer of minder per maand krijgen vanuit de gemeentelijke regelingen.[47]

Uit onderzoek naar de gemeentelijke regelingen blijkt dat er vaak sprake is van een ‘valbijlconstructie’, oftewel een inkomensgrens waarbij het merendeel van de steun vanuit de

[45] Van Dijk, J.J., Feld, Y. & Van Rijn, J. (2025) Eerlijker en eenvoudiger armoedebeleid. Landelijke basis, lokaal maatwerk. Instituut voor Publieke Economie, Den Haag.
[46] Talman, J. & De Ruig, L. (2025) Literatuursynthese naar ervaren knelpunten bij werk, inkomen en sociale zekerheid voor mensen met een beperking. De Beleidsonderzoekers, Leiden.
[47] Van Dijk, J.J., Feld, Y. & Van Rijn, J. (2025) Eerlijker en eenvoudiger armoedebeleid. Landelijke basis, lokaal maatwerk. Instituut voor Publieke Economie, Den Haag.

gemeente wegvalt. De hoogte van deze inkomensgrens verschilt tussen gemeenten. Het **alles-of-niets-karakter** van gemeentelijke regelingen kan ervoor zorgen dat het in bepaalde situaties niet loont om (meer) te gaan werken.[48]

3.2.5 Tussentijdse conclusie

Zoals blijkt uit de beschrijving van de regelingen in de voorgaande paragrafen, verschilt het per persoon aanzienlijk welke regelingen van invloed zijn op het besteedbaar inkomen. De volgende omstandigheden zijn daarmee (mede-)bepalend voor de mate waarin werken vanuit de bijstand loont:

- Baankenmerken: aantal uren per week en uurloon.
- Woonsituatie: bij samenwonenden die samen een bijstandsuitkering ontvangen is het minder snel lonend om te gaan werken dan voor alleenstaanden, omdat de bijstandsnorm voor samenwonenden hoger is.
- Minderjarige kinderen: Sommige toeslagen en heffingskortingen zijn alleen beschikbaar voor mensen met kinderen onder een bepaalde leeftijd (< 12 jaar, basisschool, < 18 jaar).
- Woonplaats: Gemeentelijke regelingen en voorwaarden om daarvoor in aanmerking te komen verschillen tussen gemeenten.

[48] Van Dijk, J.J., Feld, Y. & Van Rijn, J. (2025) Eerlijker en eenvoudiger armoedebeleid. Landelijke basis, lokaal maatwerk. Instituut voor Publieke Economie, Den Haag.

Onderstaand schema geeft een overzicht van de inkomensondersteunende regelingen die van toepassing kunnen zijn voor verschillende huishoudsamenstellingen met of zonder bijstandsuitkering.

Alleenstaand zonder kinderen	Samenwonend of getrouwd zonder kinderen	Alleenstaand met kinderen	Samenwonend of getrouwd met kinderen
Bijstandsuitkering alleenstaanden	Bijstandsuitkering samenwonenden	Bijstandsuitkering alleenstaanden	Bijstandsuitkering samenwonenden
Huurtoeslag	Huurtoeslag	Huurtoeslag	Huurtoeslag
Zorgtoeslag	Zorgtoeslag	Zorgtoeslag	Zorgtoeslag
		Kindgebonden budget + ALO-kop	Kindgebonden budget
		Kinderopvang-toeslag	Kinderopvang-toeslag
Gemeentelijke regelingen	Gemeentelijke regelingen	Gemeentelijke regelingen	Gemeentelijke regelingen
		IACK	IACK

3.3 De kosten van werken

Werken levert niet alleen inkomen op, maar kan ook kosten met zich meebrengen, zowel direct als indirect. Naast reiskosten en kinderopvang spelen ook uitgaven voor werkkleding, maaltijden, scholing en thuiswerken een rol. Deze kosten kunnen oplopen tot honderden euro's per maand, afhankelijk van afstand, gezinssituatie en werkvorm. Hoewel er regelingen bestaan om deze lasten te verlichten - zoals reiskostenvergoedingen, kinderopvangtoeslag, arbovoorzieningen en fiscale mogelijkheden - blijkt uit onderzoek van het Nibud dat niet altijd alle kosten gedekt zijn. Vooral in sectoren met lage lonen of zonder cao-afspraken (zoals horeca en retail) lijken werknemers relatief vaak zelf de volledige lasten te dragen. Het Nibud constateert wel dat de extra inkomsten van werken in de meeste gevallen opwegen tegen de

kosten. Dit gaat echter niet op bij hele kleine baantjes in combinatie met grotere reisafstanden en onvoldoende vergoedingen vanuit de werkgever.[49]

Bij de kosten voor kinderopvang speelt de eigen bijdrage een specifieke rol, die we hieronder nader bespreken.

Eigen bijdrage kinderopvang

Voor mensen met kinderen die doordat zij werken gebruik (moeten) maken van kinderopvang, kunnen de kosten van de eigen bijdrage kinderopvang een aanzienlijke invloed hebben op het resterende besteedbaar inkomen. De eigen bijdrage zijn de kosten die overblijven van de totale rekening voor kinderopvang, na aftrek van de kinderopvangtoeslag.

Kinderopvangtoeslag is beschikbaar voor kinderen van werkende ouders, tot het moment dat zij naar de middelbare school gaan (circa 11-13 jaar). De kosten van de kinderopvang zijn afhankelijk van het aantal opvanguren en het uurtarief. Bij gebruik van kinderopvang betalen ouders altijd een eigen bijdrage.

De eigen bijdrage is *minimaal* 4% van de opvangkosten. Bij een laag inkomen wordt het grootste deel van de opvangkosten vergoed vanuit de kinderopvangtoeslag. Bij een hoger inkomen stijgt het percentage eigen bijdrage geleidelijk. Werkende ouders met een gezamenlijk inkomen tot circa 56.000 euro hebben in 2026 voor de kinderopvang namelijk recht op het maximale vergoedingspercentage van 96% van de maximum uurprijs die wordt vastgesteld door de overheid. Bij een hoger inkomen bouwt het vergoedingspercentage geleidelijk af tot 36,5% voor het eerste kind en 68,2% voor volgende kinderen bij een gezamenlijk inkomen van meer dan 235.698 euro.

Indien de kinderopvangorganisatie een **hoger uurtarief** rekent dan het maximum uurtarief, komt de meerprijs per uur bij de eigen bijdrage. Hierdoor kunnen de kosten voor de opvang juist voor mensen met een laag inkomen relatief veel stijgen. Hoge uurtarieven komen vaak voor. Bijna driekwart van de ouders betaalde in 2023 voor minimaal één kind een hoger uurtarief dan de maximum uurprijs.[50]

Cijfers van het CBS laten zien dat in 2023 de totale opvangkosten in Nederland gemiddeld 8.950 euro per gezin waren. Daarvan kregen ouders 64 procent (5.740 euro) vergoed via kinderopvangtoeslag. De overige 36 procent (3.210 euro) betaalden ouders zelf. Dit bedrag bestond uit 2.690 euro eigen bijdrage volgens de vastgestelde maximum uurprijs, en 520 euro die ouders meer moeten betalen omdat de uurtarieven hoger waren dan het gemaximeerde uurtarief.[51]

---

[49] Bos, J. & Van Gaalen, C. (2026) De kosten van werken. Inventarisatie van de kosten, tegemoetkomingen en drempels. Nibud, Utrecht.
[50] CBS (2024) Ouders betaalden gemiddeld 3210 euro aan kinderopvang in 2023. Geraadpleegd op 25 februari 2026, van https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/30/ouders-betaalden-gemiddeld-3-210-euro-aan-kinderopvang-in-2023
[51] CBS (2024) Ouders betaalden gemiddeld 3210 euro aan kinderopvang in 2023. Geraadpleegd op 25 februari 2026, van https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/30/ouders-betaalden-gemiddeld-3-210-euro-aan-kinderopvang-in-2023

Voor een gezin met een laag inkomen, zou dit – uitgaande van de door het CBS berekende gemiddelde opvangkosten – neerkomen op een eigen bijdrage van zo'n 358 euro (4% van 8.950 euro) per jaar. Daar bovenop komt dan nog de 520 euro vanwege de hogere uurtarieven.

3.4 Complexiteit van financiële regelingen

In deze paragraaf gaan we kort in op de complexiteit van de financiële regelingen voor bijstandsgerechtigden, omdat deze complexiteit – naast de effecten van alle afzonderlijke regelingen - kan bijdragen aan angst en onzekerheid over de (financiële) gevolgen van aan het werk gaan uit de bijstand.

De complexiteit wordt onder andere veroorzaakt door het grote aantal verschillende regelingen en instanties, met ieder eigen regels en procedures. Een andere bron van complexiteit is de verrekening van inkomsten met de bijstandsuitkering, waar een bijstandsgerechtigde mee te maken krijgt als deze met werk minder verdient dan de bijstandsnorm.

3.4.1 Veel verschillende regelingen en instanties

Bijstandsgerechtigden hebben doorgaans te maken met verschillende instanties en regelingen voor het inkomen, waarvoor verschillende criteria en aanvraagprocedures gelden. Dit maakt dat het overzicht lastig te bewaren is. Ook moeten de regelingen afzonderlijk worden aangevraagd. Met name voor mensen met een lager denk- en of doenvermogen kan dat bijzonder lastig zijn.[52]

De verschillende vormen van inkomensondersteuning kennen hun eigen beleidslogica, hun eigen begrippen en regels rond inkomen en, in bepaalde gevallen, ook woon- of leefsituatie. Ook hanteren de verschillende systemen andere begrippen. Zo werkt de bijstand met de begrippen gezamenlijke huishouding en kostendeler. Terwijl toeslagen werkt met toeslagpartners en de begrippen zelfstandige en onzelfstandige woonruimten en medebewoners (als het om de huurtoeslag gaat).[53] Ook kent elke toeslag andere inkomens- en vermogensgrenzen.[54] Als vermogens- en inkomensgrenzen worden overschreden, kan dat leiden tot terugvordering en soms een boete. [55]

De vele verschillende loketten, voorwaarden en typen vergoedingen maken het krijgen van hulp ingewikkeld. Het gevolg is dat mensen in armoede veel tijd en mentale energie kwijt zijn aan alle overheidstrajecten en de bijbehorende administratie. Met de stress die kwetsbare huishoudens al hebben is het vaak ondoenlijk om door een lokale bureaucratie heen te worstelen.[56]

Door de complexe inkomensafhankelijkheden in ons belasting- en toeslagenstelsel kan het voor mensen lastig zijn om te weten hoeveel ze er netto op vooruitgaan als hun bruto-inkomen stijgt,

[52] Talman, J. & De Ruig, L. (2025) Literatuursynthese naar ervaren knelpunten bij werk, inkomen en sociale zekerheid voor mensen met een beperking. De Beleidsonderzoekers, Leiden.
[53] Ministerie van SZW (2023). Programmaplan Participatiewet in balans. Ministerie van SZW, Den Haag.
[54] Kok, L., Heil L., Athmer, J., Van Eijkel, R., Cuelenaere, B. & Elsen, M. (2022) Evaluatie toeslagenstelsel. Evaluatie AWIR, uitvoering en dienstverlening toeslagen. SEO / Centerdata, Amsterdam.
[55] Talman, J. & De Ruig, L. (2025) Literatuursynthese naar ervaren knelpunten bij werk, inkomen en sociale zekerheid voor mensen met een beperking. De Beleidsonderzoekers, Leiden.
[56] Van Dijk, J.J., Feld, Y. & Van Rijn, J. (2025) Eerlijker en eenvoudiger armoedebeleid. Landelijke basis, lokaal maatwerk. Instituut voor Publieke Economie, Den Haag.

oftewel om een accurate inschatting te maken van hun marginale druk[57]. Dit hangt samen met het feit dat er een grote spreiding is in de marginale druk, ook binnen inkomenscategorieën. Twee mensen met een vergelijkbaar inkomen kunnen een sterk verschillende marginale druk hebben, bijvoorbeeld door een andere gezinssamenstelling of woonsituatie.[58]

Kennis van de doelgroep over de regelingen

Gezien de complexiteit van het samenspel van regelingen die van invloed zijn op het inkomen is het de vraag of bijstandsgerechtigden over voldoende kennis beschikken om de financiële gevolgen van het aan het werk gaan vanuit de bijstand goed te kunnen inschatten.

Er is online veel informatie beschikbaar over de werking van heffingskortingen en toeslagen. Deze informatie biedt echter geen overkoepelend beeld van de effecten van inkomensveranderingen op het besteedbaar inkomen. Er zijn ook online tools, zoals de Werkurenberekenaar van het Nibud waarmee mensen door het invullen van diverse gegevens een beeld kunnen krijgen van hun marginale druk. Het is echter de vraag in hoeverre mensen hiermee bekend zijn en de moeite en tijd nemen om de tools te gebruiken. Ook houden landelijke tools geen rekening met gemeentelijke regelingen, terwijl deze wel degelijk merkbare invloed kunnen hebben op het besteedbaar inkomen. Uit een experiment waarbij mensen werden gewezen op de Werkurenberekenaar, bleek dat hier – zeker in de lagere inkomensgroep – nauwelijks gebruik van werd gemaakt.[59]

In de gemeente Groningen bleek de inzet van financiële coaches voor bijstandsgerechtigden te voorzien in een behoefte aan inzicht in de financiële gevolgen van aan het werk gaan. [60] De deelnemers hadden onvoldoende inzicht in de financiële gevolgen van aan het werk gaan én hadden daar ook zorgen over. Tevens was voor hen het regelen van zaken zoals het aanvragen of aanpassen van toeslagen een struikelpunt.[61]

3.4.2 Inkomstenverrekening

In de Participatiewet geldt de regel dat het inkomen uit werk – indien dit lager is dan de geldende bijstandsnorm - wordt aangevuld tot de bijstandsnorm. Alle inkomsten die lager zijn dan de bijstandsnorm worden dus verrekend met de uitkering. Verdient iemand meer dan de bijstandsnorm, dan vervalt het recht op uitkering. Iedereen die vanuit de bijstand deeltijd werkt, en niet genoeg verdient om uit te stromen, krijgt dus te maken met inkomstenverrekening. Het loon dat iemand uit werk verdiend wordt dan aangevuld tot aan de geldende bijstandsnorm.. In

[57] De marginale druk is het deel van de stijging van het bruto inkomen dat niet resulteert in een toename van het besteedbare inkomen. Dat kan komen door belastingen of het wegvallen van toeslagen.
[58] Dur, R., Harms, J. & Non, A. (2025) Loont het om meer te werken? Lessen uit een gerandomiseerd experiment naar het verminderen van mispercepties over de marginale belastingdruk. Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus School of Economics.
[59] Dur, R., Harms, J. & Non, A. (2025) Loont het om meer te werken? Lessen uit een gerandomiseerd experiment naar het verminderen van mispercepties over de marginale belastingdruk. Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus School of Economics.
[60] Schouten, M. & Kamminga, O. (2025) Evaluatie financiële uitstroomcoaches gemeente Groningen 2024. Onderzoek, informatie en statistiek Groningen.
[61] Helbig, M. (2023) Van bijstand naar werk, vooruitgang of armoedeval? Tijdschrift voor schuldsanering, nr. 02, p.12-14.

de Participatiewet kregen in 2019 ruim 82.000 mensen met deze inkomstenverrekening te maken.[62]

De inkomstenverrekening gaat niet altijd zonder slag of stoot. De aanvullende uitkering moet aan het eind van de maand of snel daarna worden uitbetaald, maar vaak is dan nog niet duidelijk wat iemand heeft verdiend: de maand is nog niet voorbij en/of de werkgever heeft het loon nog niet doorgegeven. Vooral als iemand geen vaste inkomsten heeft, is het voor gemeenten een lastige taak om op tijd de juiste uitkering te berekenen en te betalen. Bij wisselende uren, loon dat wekelijks of vierwekelijks wordt uitbetaald of flexibel werk is die uitdaging het grootst. In een flexibiliserende arbeidsmarkt lopen mensen die vanuit de uitkering gaan werken steeds vaker tegen problemen met de inkomstenverrekening aan. Hun uitkering komt niet op tijd, of er wordt niet direct het goede bedrag uitbetaald. Mensen moeten dan rondkomen van te weinig geld, of krijgen juist te veel geld dat ze later weer moeten terugbetalen. Inkomstenverrekening kan zo de financiële stabiliteit van mensen die vanuit de uitkering gaan werken in gevaar brengen.

De onzekerheid en administratieve lasten die gepaard gaan met de inkomstenverrekening kunnen er soms voor zorgen dat bijstandsgerechtigden met een deeltijdbaan niet meer uren gaan werken.[63]

3.5 Voor wie loont werken en voor wie niet?

3.5.1 Kwantitatief beeld: Werken vanuit de bijstand loont voor het merendeel, maar niet voor iedereen

In recent onderzoek naar Rotterdammers die uitstromen van bijstand naar werk[64], is gekeken naar de ontwikkelingen in (a) het inkomen uit loon en (b) de ontwikkelingen in het totale inkomen. Bij het totale inkomen wordt gekeken naar het jaarlijkse inkomen, en worden ook ontwikkelingen in landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende regelingen meegeteld.

Kanttekening bij het onderzoek is dat er in dit onderzoek is gerekend met *bruto* inkomsten uit bijstand en werk. De bijstandsuitkering is echter een *netto* uitkering. Om deze te kunnen vergelijken met de brutolonen in de loonadministratie is de bijstandsuitkering omgerekend naar een bruto-uitkering. Omdat dit verschilt per situatie, is de omrekening niet 100% correct te maken. Ook geldt dat het bruto-netto traject vanuit de uitkering minder positief is dan bij loon uit werk.

a. Ontwikkelingen in inkomen uit loon

Rotterdammers die in 2023 en 2024 uitstroomden van bijstand naar werk, zijn zes maanden gevolgd vanaf uitstroom uit de uitkering. Daaruit is gebleken dat hun gemiddelde inkomsten uit loon hoger liggen dan de gemiddelde inkomsten in de bijstandssituatie. Het inkomen uit loon

[62] De Visser, S., Van Ommeren, M., Kistemaker, S., Salomé, L., Doelen, P. & Kuiper F. (2021) Als verrekenen een beperking is. Optimalistic, Muzus en Stimulansz.
[63] De Visser, S., Van Ommeren, M., Kistemaker, S., Salomé, L., Doelen, P. & Kuiper F. (2021) Als verrekenen een beperking is. Optimalistic, Muzus en Stimulansz.
[64] De Hek, P., Van der Toorn, A.J. & Van der Stelt, L. (2025) Van bijstand naar baan: inkomensontwikkelingen van Rotterdammers die werk vinden vanuit de bijstand. SEOR, Rotterdam.

na uitstroom ligt gemiddeld zo'n 600 euro (voor alleenstaanden) tot 750 euro (voor gehuwden en samenwonenden) hoger per jaar dan het inkomen voor uitstroom.

Een uitzondering hierop is de groep mensen die vóór uitstroom al deels aan het werk waren. Voor deze groep is het verschil tussen het gemiddelde inkomen uit loon en de gemiddelde inkomsten in de bijstandssituatie veel minder groot, maar nog wel positief.

De meeste mensen (82%) hebben na uitstroom een hoger inkomen uit loon dan het inkomen dat zij hadden in de bijstandssituatie. Toch zijn er ook mensen bij wie het inkomen uit loon lager ligt dan hun eerdere inkomen in de bijstand. Voor een deel (7%) ligt dit zelfs meer dan 20% lager. Dit komt vooral voor bij mensen die in de bijstand al deels werk hadden. Kijken we alleen naar mensen die voor uitstroom geen werk hadden, dan heeft 94% hogere inkomsten uit loon dan uit de uitkering.

Een lager inkomen uit loon dan uit de bijstandsuitkering komt relatief vaker voor:

- Bij alleenstaande ouders en samenwonenden en gehuwden (dan bij alleenstaanden),
- bij vrouwen (dan bij mannen) en
- bij mensen met een vast contract of een oproepcontract (dan bij mensen met een tijdelijk of uitzendcontract).

Daarnaast spelen leeftijd en opleidingsniveau een rol. Hoe ouder, hoe vaker het voorkomt dat het inkomen uit loon lager ligt dan het inkomen uit bijstand. En een lager opleidingsniveau leidt er ook toe dat het inkomen uit loon vaker lager ligt dan het inkomen uit bijstand. [65]

b. Ontwikkelingen in totale inkomen: 4 op de 5 mensen gaan er financieel op vooruit

Bij het totale inkomen wordt gekeken naar het jaarlijkse inkomen, en worden ook ontwikkelingen in landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende regelingen meegeteld. Om zicht te krijgen op de ontwikkeling in het totale inkomen na uitstroom uit de uitkering, is vijf jaar lang het inkomen gevolgd van Rotterdammers die in het jaar 2018 volledig zijn uitgestroomd vanuit de bijstand naar werk.

Daaruit blijkt dat bijna vier op de vijf mensen (78%) er in het jaar na uitstroom in inkomen op vooruit gaat. Vijf jaar na uitstroom heeft 83% van de mensen een hoger inkomen dan vóór uitstroom uit de uitkering.

Als alleen wordt gekeken naar mensen die de hele vijf jaar na uitstroom hebben gewerkt, dan gaat 94% erop vooruit. Er zijn dus ook mensen (6%) die er, ondanks dat zij al die tijd zijn blijven werken, toch in inkomen op achteruit zijn gegaan. Dit komt vooral omdat zij een relatief laag uurloon verdienen en/of kleinere deeltijdbanen hebben.

Een belangrijk deel van het verschil tussen personen die er na uitstroom uit de bijstand financieel op vooruit- en achteruitgaan, zit in het uurloon dat mensen verdienen en in hoeverre ze in deeltijd werken. Hoe meer een persoon werkt in de gehele periode, hoe kleiner de kans

[65] De Hek, P., Van der Toorn, A.J. & Van der Stelt, L. (2025) Van bijstand naar baan: inkomensontwikkelingen van Rotterdammers die werk vinden vanuit de bijstand. SEOR, Rotterdam.

dat men erop achteruitgaat in inkomen. Er is een grotere kans dat men er in inkomen op achteruit gaat voor:

- **Mensen die op een oproepcontract gaan werken**, ook als ze een groot deel van de periode werk hebben. Dit heeft vooral te maken met het feit dat oproepkrachten vaak onregelmatige uren en gemiddeld weinig uren hebben.
- **Mensen die al deeltijd werkten voor uitstroom**. Dit kan te maken hebben met gebruik van de vrijlatingsregeling, waardoor mensen tijdelijk een hoger gecombineerd inkomen uit bijstand en werk hebben. Ook is het mogelijk dat men na uitstroom minder is gaan werken, waardoor het inkomen er op achteruit is gegaan, maar men niet terugvalt in de bijstand.
- **Gehuwden en samenwonenden** gaan er na twee jaar vaker dan gemiddeld op achteruit, terwijl ze na zes jaar rond het gemiddelde zitten. [66]

3.5.2 Ervaringen van gemeenten: werken loont – maar pas vanaf een bepaald aantal uren

Voor dit onderzoek spraken we met in totaal twaalf professionals (werkzaam bij of voor de gemeenten Groningen, Delft en Amsterdam) die betrokken zijn bij beleid op het gebied van de bijstand of de begeleiding van individuele bijstandsgerechtigden bij de overstap naar werk. In hoeverre loont werken volgens hen financieel voor bijstandsgerechtigden? En wat speelt er verder nog een rol?

Werken vanuit de bijstand loont financieel niet automatisch. Het hangt sterk af van hoeveel uur men gaat werken. Uitgaande van het minimumloon moet een alleenstaande ongeveer 24 uur per week werken om uit de bijstand te komen. Bij samenwonenden is dit, door de hogere bijstandsnorm, ongeveer 32 uur (die wel verdeeld kunnen worden over beide partners).

Het beeld dat de gemeenten schetsen, is dat werken voor ***alleenstaanden*** vanaf zo'n 28 uur per week (bij minimumloon) doorgaans duidelijk financieel voordeel oplevert ten opzichte van de bijstand. Voor ***samenwonenden*** is dit zo'n 36 uur per week, maar is het verschil minder groot waardoor de kans groter is dat het extra inkomen uit loon wegvallende inkomensondersteuning niet compenseert. Als samenwonenden *allebei* gaan werken, gaan ze er vaak wel financieel aanzienlijk op vooruit.

Op het grensvlak tussen bijstandsuitkering en betaald werk is het financiële voordeel van werken het meest onzeker. Het effect van werken op het besteedbaar inkomen is daarbij afhankelijk van veel factoren, zoals:

- Gebruik van gemeentelijke regelingen en inkomensgrenzen die daaraan verbonden zijn.
- Voor alleenstaanden met minderjarige kinderen gelden soms andere regelingen en inkomensgrenzen. Zo bouwt de huurtoeslag voor alleenstaande ouders minder snel af en ze kunnen gebruik maken van de inkomensafhankelijke combinatiekorting. Maar zij kunnen ook (net als stellen met kinderen) gebruik maken van gemeentelijke regelingen die gericht zijn op kinderen, en die kunnen komen te vervallen bij een hoger inkomen.

[66] De Hek, P., Van der Toorn, A.J. & Van der Stelt, L. (2025) Van bijstand naar baan: inkomensontwikkelingen van Rotterdammers die werk vinden vanuit de bijstand. SEOR, Rotterdam.

- Gebruik van kinderopvang en de tarieven die kinderopvangaanbieders hanteren. In veel gemeenten is het lastig om betaalbare opvang te vinden. Gemeenten kunnen wel compensatie bieden voor de eigen bijdrage kinderopvang.

Voor ***jongeren (tot 27 jaar)*** is de situatie anders. Jongeren tot 21 jaar krijgen een lage bijstandsuitkering, waardoor werken al loont vanaf een paar uur per week. Voor jongeren boven de 21 jaar die zelfstandig wonen geldt ook dat zij er vrijwel altijd financieel op vooruit gaan als zij gaan werken. Voor jongeren die thuis wonen, telt het inkomen wel mee voor het recht op huurtoeslag van de ouders. Dat kan werken voor deze doelgroep minder lonend maken.

Werken naast de bijstand loont financieel alleen zo lang men gebruik kan maken van een vrijlatingsregeling. Het gebruik van een inkomensvrijlating is, indien de werkende in staat wordt geacht meer uren te werken, slechts tijdelijk mogelijk. Werken naast de bijstand leidt daarnaast tot veel onzekerheid door verrekening van de inkomsten met de uitkering. Dat speelt vooral als er sprake is van fluctuaties in het inkomen.

In het schema hierna zijn de inzichten uit de interviews samengevat voor verschillende groepen binnen de bijstandspopulatie.

Groepen	Werken loont:	Werken loont misschien niet indien:
Alleenstaanden zonder kinderen 	Vanaf circa 28 uur per week bij minimumloon	Men eerder deeltijd werkte naast de bijstand met een vrijlatingsregeling, en deze komt te vervallen. Men bij een inkomen net boven de bijstandsnorm meer gemeentelijke regelingen tegelijk verliest.
Alleenstaanden met kinderen 	Vanaf circa 28 uur per week bij minimumloon Voor alleenstaanden met kinderen is werken iets lonender door de IACK. Tevens bouwt de huurtoeslag minder snel af.	Aanvullend op bovenstaande: Sommige gemeentelijke regelingen zijn gericht op kinderen. Bij mensen met kinderen kunnen dus ook meer regelingen wegvallen. Als men gebruik maakt van kinderopvang en een hoge eigen bijdrage moet betalen. (En geen aanspraak gemaakt kan worden of gemaakt wordt op een gemeentelijke regeling ter compensatie.)

Samenwonenden / gehuwden zonder kinderen 	Vanaf circa 36 uur per week bij minimumloon Als beide partners gaan werken wordt dit al snel gehaald.	Men eerder deeltijd werkte naast de bijstand met een vrijlatingsregeling, en deze komt te vervallen. Men bij een inkomen net boven de bijstandsnorm meer gemeentelijke regelingen tegelijk verliest.
Samenwonenden / gehuwden met kinderen 	Vanaf circa 36 uur per week bij minimumloon Als beide partners gaan werken wordt dit al snel gehaald.	Aanvullend op bovenstaande: Sommige gemeentelijke regelingen zijn gericht op kinderen. Bij mensen met kinderen kunnen dus ook meer regelingen wegvallen. Als men gebruik maakt van kinderopvang en een hoge eigen bijdrage moet betalen. (En geen aanspraak gemaakt kan worden of gemaakt wordt op een gemeentelijke regeling ter compensatie.)
Jongeren (<27 jaar)	Vrijwel altijd	Voor thuiswonende jongeren kan het inkomen invloed hebben op de huurtoeslag van de ouders.
Werken naast de bijstand (<24 uur bij minimumloon)	Alleen waneer vanuit de gemeente een inkomensvrijlating (of bijverdienpremie) wordt toegepast. Alleenstaande ouders en werkenden met loonkostensubsidie kunnen vaak langer gebruik maken van een vrijlatingsregeling.	Verrekening van inkomen met de uitkering kan bij wisselende inkomsten tot onzekerheid en terugbetalingen leiden.

Concluderend kunnen we stellen dat werken vanuit de bijstand vaak loont als men voldoende uren gaat werken. Voor alleenstaanden loont werken doorgaans vanaf 28 uur per week voldoende om ook het wegvallen van inkomensondersteuning te compenseren. Door de vele regelingen die van invloed zijn op het inkomen, die bovendien sterk afhankelijk zijn van de persoonlijke omstandigheden, is het voor bijstandsgerechtigden moeilijk te overzien welk effect (meer) werken heeft op hun besteedbaar inkomen.

Door het effect van (meer uren) werken op de financiële situatie inzichtelijk te maken, kunnen bijstandsgerechtigden zelf ook zien wat het belang is van het aantal gewerkte uren voor hun besteedbaar inkomen. Volgens professionals werkzaam in de gemeente Delft komt terugval in de bijstand vooral veel voor bij alleenstaanden die circa 24 uur werken. Meer inzicht in de financiële gevolgen van werk kan hen stimuleren om meer uren te werken en/of het kan gebruikt worden in de contacten met de werkgevers om te kijken of zij de werknemer een contract voor meer uren kunnen bieden.

Voor samenwonenden waarvan één van beide gaat werken, is de kans groter dat werken financieel niet of weinig lonend is. Vooral als één van beide partners niet in staat is om betaald werk te verrichten, is het bij werk op niveau van het minimumloon lastig om er financieel substantieel op vooruit te gaan.

Overige factoren bij werken uit de bijstand

Verschillende factoren spelen een rol bij werken vanuit de bijstand. Deze factoren kunnen zowel bevorderend als belemmerend zijn. Het vorige hoofdstuk beschreef de invloed van de (ingeschatte) financiële gevolgen van werken vanuit de bijstand. Dit hoofdstuk laat zien dat ook niet-financiële factoren van invloed kunnen zijn op werken vanuit de bijstand. Paragraaf 4.1 beschrijft de inzichten uit de raadpleging van ervaringsdeskundigen. In paragraaf 4.2 gaan we in op de bevorderende factoren die in de literatuur zijn beschreven. In paragraaf 4.3 komen de belemmerende factoren op basis van bestaande bronnen aan bod.

4.1 Inzichten van ervaringsdeskundigen

Voor dit onderzoek hebben we gesproken met ruim 20 ervaringsdeskundigen, verdeeld over vier focusgroepen. We hebben verschillende onderwerpen besproken:

- het beeld dat bijstandsgerechtigden hebben van de bijstand,
- de ervaring die bijstandsgerechtigden hebben met werken vanuit de bijstand,
- oplossingen die werken vanuit de bijstand en die participatie makkelijker maken.

Het beeld dat ervaringsdeskundigen hebben is dat werken vaak niet loont vanwege de beperkte financiële baten en de toenemende onzekerheid en administratieve lasten wanneer men gaat werken. Bijstandsgerechtigden die gaan werken vanuit de bijstand kunnen er financieel op vooruit gaan, maar verliezen tegelijkertijd veel wanneer het gaat om toeslagen, regelingen en zekerheid. De bijstandsgerechtigden die we gesproken hebben willen graag een bijdrage

leveren, zien ook in dat werken hen sociaal iets zou opleveren, en willen graag dat het werk aansluit op hun mogelijkheden en capaciteiten.

Niet-financiële perspectief: wat bevordert werken vanuit de bijstand?

Verscheidene niet-financiële factoren bevorderen werken vanuit de bijstand. Over het algemeen geeft werk structuur, betekenis en het gevoel dat je ertoe doet.

Ervaringsdeskundigen die uit de bijstand zijn gestroomd, geven te kennen dat stapsgewijs aan de slag gaan (dus eerst vrijwilligerswerk, of een paar uur werken en dan langzaam uitbouwen), het hebben van zelfregie en de juiste begeleiding hen hebben geholpen de overstap te maken. Een aantal ervaringsdeskundigen zegt dat de werkgever een belangrijke rol heeft gespeeld. Zo vertellen ervaringsdeskundigen dat het helpt wanneer de werkgever de bijstandsgerechtigde accepteert (gunfactor) of wanneer een werkgever de bijstandsgerechtigde ruimte geeft om te ontwikkelen (opleiding). Ervaringsdeskundigen benadrukken dat begeleiding door een consulent die vertrouwen geeft en flexibiliteit biedt heel belangrijk is.

Ervaringsdeskundigen die de overstap naar werk nog niet gemaakt hebben benadrukken dat verschillende factoren van belang zijn. Ten eerste speelt de eigen verwachting een rol; een bijstandsgerechtigde moet de verwachting hebben dat uitstroom mogelijk is. En dat het hebben van een baan leidt voor hen iets positief oplevert (structuur, sociale contacten of het gevoel weer mee te doen). Ten tweede speelt het hebben van zekerheid een rol: de stap vanuit een (zekere) uitkering naar een (nieuwe, dus spannende en onzekere baan) leidt tot een gevoel van onzekerheid. Onzekerheid waar bijstandsgerechtigden mee kampen zijn vragen als ‘Kan ik het wel?’ ‘Gaat het me lukken?’ ‘Wat levert het me op?’ Vertrouwen dat het kan lukken en dat wanneer het niet lukt, terugkeer in de uitkering mogelijk is, zijn van belang. Een geleidelijke overgang via bijvoorbeeld een proefplaatsing of parttime werk is prettig om langzaam te werken aan vertrouwen.

Niet-financiële perspectief: wat belemmert werken vanuit de bijstand?

Diverse factoren belemmeren werken vanuit de bijstand. Deze factoren zijn grofweg te verdelen in twee categorieën, namelijk persoonlijke omstandigheden en externe omstandigheden.

In het kader van persoonlijke omstandigheden geven ervaringsdeskundigen aan dat angst, onzekerheid en stress hen belemmeren om de overstap te maken naar betaald werk. Met name angst speelt een grote rol; ervaringsdeskundigen benadrukken dat ze bang zijn om de uitkering, toeslagen en andere regelingen kwijt te raken, daarnaast vinden ze inkomstenverrekeningen, mogelijke terugvorderingen, fouten in het systeem en het zelf maken van fouten spannend en soms zelfs beangstigend. Het wantrouwen dat ervaringsdeskundigen ervaren vanuit het systeem, de controle en de handhaving creëren een gevoel van onveiligheid. Dit gevoel belemmert het nemen van stappen (je weet immers wel wat je hebt, niet wat je krijgt).

Daarnaast zeggen ervaringsdeskundigen aan dat hun persoonlijke situatie een belangrijke rol speelt in het maken van de overstap te maken naar betaald werk. Instabiliteit in de vorm van dakloosheid, verslavingen en schulden belemmeren werken vanuit de bijstand. Psychische en fysieke gezondheidsproblemen en het hebben van kinderen, zorg- en huishoudelijke taken

maakt dat ervaringsdeskundigen soms de zekerheid van de bijstand te verkiezen boven een onzekere stap naar werk.

Wanneer we kijken naar externe factoren blijkt dat ervaringsdeskundigen soms een beperkt aanbod in opleiding en banen ervaren. Ze hebben het gevoel dat ze geen passende baan of opleiding kunnen vinden of dat de gemeente hen geen passend werk biedt. Werk moet aansluiten bij de capaciteiten en interesses die mensen hebben om uiteindelijk te komen tot duurzame uitstroom. Daarnaast zeggen ervaringsdeskundigen dat gemeenten en betrokken professionals niet altijd goed weten wat er gebeurt wanneer iemand gaat werken of soms onvoldoende begrip hebben voor de complexe situatie waarmee ervaringsdeskundigen te maken hebben.

Financiële perspectief: wat zeggen ervaringsdeskundigen hierover?

Vanuit financieel oogpunt loont werken wanneer sprake is van een structureel, hoger inkomen. Ervaringsdeskundigen weten dat dit hogere inkomen gerealiseerd wordt bij zo'n 28 uur werken of meer, omdat een bijstandsgerechtigde dan zeker boven de bijstandsnorm uitkomt. Veel ervaringsdeskundigen weten niet of zij in staat zijn zoveel uur te werken. Wat de onzekerheid over het inkomen weg kan nemen is het versneld aan kunnen vragen van een uitkering wanneer een bijstandsgerechtigde er toch niet in slaagt de baan vol te houden. Hoofdstuk 5 gaat dieper in op mogelijke oplossingen. Tot slot zeggen ervaringsdeskundigen dat bijkomende kosten hen belemmeren om de overstap te maken naar betaald werk. Voorbeelden hiervan zijn reis- en kledingkosten; deze kosten worden niet altijd vergoed door de werkgever.

4.2 Literatuurstudie: bevorderende factoren

De inzichten die ervaringsdeskundigen naar voren hebben gebracht tijdens de focusgroepen sluiten aan bij de inzichten vanuit de literatuur. In de geraadpleegde literatuur vinden we uiteenlopende factoren die een bevorderende invloed kunnen uitoefenen op werken vanuit de bijstand.

4.2.1 Wat is de meerwaarde van werk?

In de literatuur vinden we diverse voordelen van werk voor het individu: [67][68][69][70]

- Een grotere mate van zelfontplooiing, eigenwaarde, zingeving.
- Het hebben van collega's en het opdoen van contacten.
- Het hebben van ritme en structuur.
- Meer individuele vrijheid. Werk verhoogt de mate van autonomie en zelfredzaamheid. Het geeft een bijstandsgerechtigde het gevoel meer controle te hebben over het eigen leven.

---

[67] Bos, S., De Beer, P., Elshout, J., Portielje, M. & Van Berkel, K. (2023). Naar een werkzame bijstand. Bevindingen uit het Amsterdams experiment met de bijstand. Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam.
[68] Van Vliet, C., Breedveld, P., De Bruin, M. & Van Manen Kooij, T. (2022) Meedoen zonder beperkingen. De financiële problemen van jongeren met een beperking in de Wajong en Participatiewet. Nationale ombudsman, Den Haag.
[69] De Visser, S., Van Ommeren, M., Kistemaker, S., Salomé, L., Doelen, P. & Kuiper F. (2021) Als verrekenen een beperking is. Optimalistic, Muzus en Stimulansz.
[70] Dorenbos, R. & Heemskerk, J. (2020) Bijstandsgerechtigden op zoek naar werk. Welke factoren zijn doorslaggevend en wat betekent dit voor de gemeentelijke dienstverlening? Platform 31, Den Haag.

4.2.2 Wat helpt om aan het werk te komen?

In de literatuur vinden we twee belangrijke factoren die mensen in de bijstand helpen om te werken vanuit de bijstand. Dat zijn de wijze waarop de ondersteuning vanuit de gemeente vorm krijgt en de sociale omgeving.

Professionele ondersteuning

Goede begeleiding draagt bij aan de participatie en het welzijn van een bijstandsgerechtigde. Van belang zijn daarbij de volgende zaken:[71]

1. Ten eerste moet sprake zijn van één contactpersoon die individuele aandacht geeft aan een bijstandsgerechtigde. Deze professional moet in staat zijn te luisteren naar de mogelijkheden, wensen en beperkingen; een bijstandsgerechtigde moet zich gehoord en volwaardig mens voelen.
2. Ten tweede dient een professional een vertrouwensband met de bijstandsgerechtigde op te bouwen. Empathisch vermogen en geduld zijn hierbij onmisbaar. Het bieden van een luisterend oor, het hebben van oprechte interesse en het niet oordelen dragen bij aan het opbouwen van vertrouwen.
3. Ten derde werkt geloof in eigen kunnen motiverend. Een enthousiasmerende en optimistische professional die hoop creëert over de veranderbaarheid van de situatie, haalbare doelen formuleert en zelfregie geeft, kan een bijstandsgerechtigde stimuleren om te werken vanuit de bijstand. Hierbij is het belangrijk dat een professional een bijstandsgerechtigde meerdere kansen biedt en niet opgeeft gedurende het traject.
4. Ten slotte speelt een integrale aanpak op het gebied van dagbesteding, vrije tijd, geestelijke en lichamelijke gezondheid, financiën, wonen, veiligheid, sociaal netwerk en contacten een belangrijke rol. Een professional zorgt voor samenhang en afstemming met andere betrokken hulpverleners en is daarmee de regievoerder. Daarnaast is de hulpvraag van een bijstandsgerechtigde leidend en niet de wettelijke kaders.

Sociale omgeving

De (sociale) omgeving van een bijstandsgerechtigde kan een bevorderende werking hebben op het werkzoekgedrag en het werken vanuit de bijstand.[72][73] De sociale norm die mensen ervaren vanuit de omgeving (familieleden, vrienden en kennissen) speelt een rol in het willen vinden en houden van werk. Wanneer het sociale netwerk van een bijstandsgerechtigde actief is op de arbeidsmarkt, worden de kansen tot betreding van de arbeidsmarkt groter.

4.3 Literatuurstudie: belemmerende factoren

Er zijn verschillende niet-financiële factoren die een belemmerende invloed kunnen hebben op werken vanuit de bijstand. We gaan eerst in op de in de persoon gelegen factoren en daarna op de externe factoren.

---

[71] De Ruig, L, Talman J, Engelen M., Bennenbroek F., Wachter, M. & Bindels A. (2020) Persoonlijke begeleiding in de bijstand. Wat gemeenten en Rijk kunnen leren van pilots uit Tilburg, Leiden en Helmond. De Beleidsonderzoekers, Leiden.
[72] Dorenbos, R. & Heemskerk, J. (2020) Bijstandsgerechtigden op zoek naar werk. Welke factoren zijn doorslaggevend en wat betekent dit voor de gemeentelijke dienstverlening? Platform 31, Den Haag.
[73] Stavenuiter, M., Kahmann, M., Kok, E., Van Mourik, K., Out, M. & De Gruijter, M. (2020). Re-integratie van vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Kennissynthese. Verwey-Jonker Instituut & Movisie, Utrecht.

4.3.1 In de persoon gelegen factoren die belemmerend werken

In de literatuur vinden we de volgende in de persoon gelegen factoren die belemmerend kunnen werken.

Gezondheid en gezondheidsbeleving

De eigen lichamelijke en/of geestelijke gezondheid vormt, zoals in hoofdstuk 2 aan de orde is gekomen, voor twee op de drie bijstandsgerechtigden een belemmering om aan het werk te komen. De beleving die een bijstandsgerechtigde heeft van zijn of haar gezondheid kan ook een rol spelen. Een als slecht ervaren gezondheid verlaagt de kans op het zoeken van werk en werken vanuit de bijstand.[7475]

Instabiele thuissituatie

Een instabiele thuissituatie belemmert een bijstandsgerechtigde om te werken vanuit de bijstand. Met een instabiele thuissituatie wordt bedoeld bijvoorbeeld schulden, dreigend verlies van huisvesting of strafrechtelijke vervolging.[7677]

Zorg- en huishoudelijke taken

De zorg voor gezin en huishouden werkt met name belemmerend voor bijstandsgerechtigde vrouwelijke statushouders, omdat deze groep vaak uitgaat van een traditionele rolverdeling. Deze vrouwen willen zorgdragen voor het gezin of het huishouden, terwijl zij de partner als verantwoordelijke zien voor het genereren van inkomen. Bijstandsgerechtigde vrouwen zien niet altijd de financiële meerwaarde van werken omdat ze ervanuit gaan dat het inkomen lager zal zijn dan de hoogte van de uitkering, of omdat ze veronderstellen dat het inkomen grotendeels opgaat aan kinderopvang. [78]

Afstand tot de arbeidsmarkt en werknemersvaardigheden

Tot slot kunnen er knelpunten zijn die te maken hebben met de positie op de arbeidsmarkt en het ontbreken van werknemersvaardigheden. Het ontbreken van een startkwalificatie, persoonlijke en vakinhoudelijke vaardigheden zijn factoren een bijstandsgerechtigde belemmeren om te werken vanuit de bijstand. [79] Voornamelijk bijstandsgerechtigde statushouders hebben hiermee te maken, vanwege een laag opleidingsniveau, het niet voldoen aan kwaliteitseisen en gebrekkige taalvaardigheden.[80] Een bijstandsgerechtigde die werkt maar te maken heeft met een tijdelijk parttime contract, krijgt vaak niet de kans tot het volgen van een

---

[74] Dorenbos, R. & Heemskerk, J. (2020) Bijstandsgerechtigden op zoek naar werk. Welke factoren zijn doorslaggevend en wat betekent dit voor de gemeentelijke dienstverlening? Platform 31, Den Haag.
[75] De Hek, P., Van der Toorn, A. J., De Vleeschouwer, E. & Bakker, H. (2020). Arbeidsmarkt- en re-integratiepatronen van Wajongers met arbeidsvermogen. SEOR, Rotterdam.
[76] Heekelaar, M., Berkhout, B. & Van Schothorst, A. (2025). Maatschappelijke kosten en baten toekomst Participatiewet. Analyse in opdracht van WVS, Werkplein Hart van West-Brabant en ISD Brabantse Wal. Berenschot, Utrecht.
[77] Nederlandse Arbeidsinspectie (2024) Op papier arbeidsvermogen, in de praktijk geen reële kans op werk. Onderzoek naar mensen uit de doelroep banenafspraak die langdurig niet aan het werk komen. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.
[78] Stavenuiter, M., Kahmann, M., Kok, E., Van Mourik, K., Out, M. & De Gruijter, M. (2020). Re-integratie van vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Kennissynthese. Verwey-Jonker Instituut & Movisie, Utrecht.
[79] Heekelaar, M., Berkhout, B. & Van Schothorst, A. (2025). Maatschappelijke kosten en baten toekomst Participatiewet. Analyse in opdracht van WVS, Werkplein Hart van West-Brabant en ISD Brabantse Wal. Berenschot, Utrecht.
[80] Van Paaschen, L., Van Dorst, P., Dorn, A., Hakvoort, S. & El Haji, S. (2022). Een status met weinig armslag. Onderzoek naar de financiële knelpunten van statushouders rond het sociaal minimum. Nationale Ombudsman, Den Haag.

opleiding of het behalen van een deelcertificaat. Ook dit belemmert werken vanuit de bijstand, uitstroom en verdere ontwikkeling.[81]

4.3.2 Externe belemmeringen om aan het werk te komen

Naast de persoonlijke omstandigheden van de bijstandsgerechtigde, komen in de literatuur ook factoren aan bod die samenhangen met het ondersteuningsaanbod om bijstandsgerechtigden naar werk te begeleiden. De belangrijkste gesignaleerde knelpunten in de ondersteuning zijn een gebrek aan integrale ondersteuning en een gebrek aan maatwerk.

Gebrek aan integrale ondersteuning

Het gebrek aan integrale dienstverlening binnen het sociaal domein belemmert een bijstandsgerechtigde om te werken vanuit de bijstand. Ten eerste heeft de gemeente vaak beperkt inzicht in hun werkzoekendenbestand, de mogelijkheden en kwaliteiten van een bijstandsgerechtigde. Ten tweede is de gemeente vaak intern en lokaal gericht wat leidt tot moeizame samenwerking binnen de arbeidsmarktregio.[82] Ten derde bemoeilijkt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) het uitwisselen van gegevens. Dit veroorzaakt gebrekkige communicatie, afstemming en samenwerking tussen professionals binnen het sociaal domein.[83]

Gebrek aan maatwerk

Een gebrek aan maatwerk belemmert een bijstandsgerechtigde om te werken vanuit de bijstand. Verscheidene factoren liggen hieraan ten grondslag. Ten eerste hebben professionals te maken met een omvangrijke caseload. [84] Een caseload bestaat uit bijstandsgerechtigden die zowel een grote als minder grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt. Professionals moeten aandacht besteden aan beide groepen, de groep met de grotere afstand is moeilijker plaatsbaar, heeft meer aandacht nodig, maar de succeskans is kleiner.[85]

---

[81] Dorenbos, R. & Heemskerk, J. (2020) Bijstandsgerechtigden op zoek naar werk. Welke factoren zijn doorslaggevend en wat betekent dit voor de gemeentelijke dienstverlening? Platform 31, Den Haag.
[82] Nederlandse Arbeidsinspectie (2022) Spiegel bestaanszekerheid. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.
[83] Nederlandse Arbeidsinspectie (2024) Op papier arbeidsvermogen, in de praktijk geen reële kans op werk. Onderzoek naar mensen uit de doelroep banenafspraak die langdurig niet aan het werk komen. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.
[84] Nederlandse Arbeidsinspectie (2022) Spiegel bestaanszekerheid. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.
[85] Nederlandse Arbeidsinspectie (2024) Op papier arbeidsvermogen, in de praktijk geen reële kans op werk. Onderzoek naar mensen uit de doelroep banenafspraak die langdurig niet aan het werk komen. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.

Conclusies en oplossingsrichting en

In dit hoofdstuk geven we eerst een samenvatting van de overkoepelende inzichten gebaseerd op de voorgaande hoofdstukken. Het tweede gedeelte van het hoofdstuk gaat in op de mogelijkheden om de overstap vanuit de bijstand naar betaald werk makkelijker en/of aantrekkelijker te maken.

5.1 Overkoepelende inzichten over werken vanuit de bijstand

Onze inventarisatie laat zien dat werken vanuit de bijstand voor de meeste mensen lonend is, als dat wordt afgemeten aan een stijging van het inkomen (inclusief toeslagen en andere inkomensondersteunende regelingen) na het verlaten van de bijstand. Dit geldt in ieder geval voor alleenstaanden (wanneer ze 28 uur of meer gaan werken) en in mindere mate voor gehuwde of samenwonende stellen (één van hen moet meer dan 36 uur gaan werken).[86] Tegelijkertijd zien we dat er diverse andere factoren een rol spelen bij de vraag of werken vanuit de bijstand lonend is of zo wordt ervaren.

[86] Wanneer een alleenstaande 24-28 uur gaat werken en bij gehuwden/samenwonenden één van de partners 32-36 uur dan is het afhankelijk van de gemeentelijke regelingen of werken loont in vergelijking met het ontvangen van een uitkering.

Niet iedereen in de bijstand is in staat tot betaald werk

Lang niet iedereen met een bijstandsuitkering is in staat om (meer) betaald werk te gaan doen. Cijfers over de bijstandspopulatie laten zelfs zien dat slechts ongeveer een kwart direct in staat is (meer) te werken. Veel mensen in de bijstand ervaren gezondheidsproblemen die hen belemmeren om te werken. Daarnaast spelen andere knelpunten die aan het werk gaan belemmeren, zoals een instabiele thuissituatie, zorgtaken en een slechte positie op de arbeidsmarkt door bijvoorbeeld een slechte beheersing van de Nederlandse taal of het ontbreken van opleiding of vaardigheden.

Voor degenen die om diverse redenen niet in staat zijn om (meer) betaald werk te doen, hebben maatregelen gericht op het makkelijker of aantrekkelijker maken van werken vanuit de bijstand geen invloed.

Om werken vanuit de bijstand aantrekkelijker te maken voor mensen die wel in staat zijn om (meer) te werken, kijken we naar de knelpunten waar zij in de praktijk tegenaan lopen. Van daaruit trekken we conclusies over de mogelijkheden om werken vanuit de bijstand makkelijker of aantrekkelijker te maken.

Niet iedereen kan (direct) voldoende uren werken of aan het werk blijven

Alhoewel uit onze inventarisatie blijkt dat werken vanuit de bijstand in veel gevallen lonend is, zijn daarbij ook een aantal belangrijke kanttekeningen te plaatsen. Werken is financieel veelal lonend als men voldoende uren per week werkt en als het werk duurzaam is. Maar daar knelt het ook meteen. Niet iedereen is in staat om (direct) vanuit de bijstand voldoende uren te gaan werken. Daarbij kunnen gezondheidsproblemen een rol spelen, maar ook mogelijkheden die werkgevers bieden (in contracturen en flexibiliteit) en de balans met andere taken en verantwoordelijkheden, zoals zorg voor kinderen. Ook zijn bijstandsgerechtigden vaak niet zeker van de duurzaamheid van het werk, bijvoorbeeld doordat zij werken op uitzendcontracten of omdat zij niet weten of zij het werk zelf kunnen volhouden (gezien hun gezondheid of persoonlijke omstandigheden). De onzekerheid over wat er gebeurt als de baan niet blijvend blijkt te zijn, is voor sommigen een drempel om de stap naar werk te zetten. Men vreest een periode van inkomensonzekerheid of zelfs verlies van de uitkering.

De financiële gevolgen van werken zijn niet goed in te schatten

Als men in staat is om voldoende uren te werken om uit de bijstand te komen, is het – door de veelheid aan en complexiteit van inkomensregelingen – voor een individuele bijstandsgerechtigde vrijwel onmogelijk om alle (mogelijke) veranderingen te overzien en de precieze invloed daarvan op het eigen inkomen vast te stellen. Ook professionals hebben doorgaans niet het volledige overzicht over alle aspecten die van invloed zijn op het besteedbaar inkomen. Het risico op terugvorderingen, door zowel de gemeente als vanuit toeslagen, brengt verdere angst en onzekerheid voor de bijstandsgerechtigde met zich mee. Zeker in de eerste periode dat men aan het werk gaat, kunnen de inkomsten daardoor onzeker zijn. Buffers om financiële tegenslagen op te vangen heeft deze doelgroep doorgaans niet. Professionals bij gemeenten signaleren dat er bij bijstandsgerechtigden ook misverstanden bestaan over de financiële gevolgen van werken, waarbij vooral de afbouw van toeslagen in de praktijk minder snel gaat dan door bijstandsgerechtigden wordt gedacht.

De overgangsperiode van bijstand naar werk is (financieel) onzeker

Er is een aantal redenen dat vooral de overgang van bijstand naar werk (financieel) onzeker is, zelfs als het werken financieel lonend is. Dit komt deels door de eerdergenoemde onzekerheid over de duurzaamheid van het werk en daarnaast door de praktische consequenties van werken voor de privésituatie. Maar de verandering brengt ook veel administratieve aanpassingen met zich mee, die bovendien gevolgen kunnen hebben voor het besteedbaar inkomen. Een voorbeeld van een praktisch probleem is het moeten terugbetalen van een deel van de bijstandsuitkering als blijkt dat voordat men aan het werk ging te veel is uitgekeerd. Een ander voorbeeld is dat toeslagen worden berekend over een heel kalenderjaar waardoor je als je een deel van het jaar werkt (en meer verdient dan het minimumloon) je de toeslagen voor een heel jaar kunt verliezen. Ook kan werk extra kosten met zich meebrengen waar men niet altijd een vergoeding voor krijgt, zoals kosten voor kleding, reiskosten en kinderopvang.

Het financiële voordeel van werk weegt niet altijd op tegen de ervaren nadelen van werk

Zoals eerder is genoemd is het financiële voordeel van werken vanuit de bijstand, naast de persoonlijke situatie, vooral afhankelijk van het aantal uren dat men werkt en het uurloon. Maar ook als men voldoende uren werkt, vallen bij een hoger inkomen verschillende vormen van inkomensondersteuning weg of bouwen af en sommige kosten (zoals kinderopvang) kunnen toenemen. Professionals en ervaringsdeskundigen wijzen erop dat – door het wegvallen of afbouwen van inkomensondersteuning - het financiële voordeel van werk voor bijstandsgerechtigden niet op altijd opweegt tegen de ervaren nadelen, zoals de verplichtingen en gebrek aan flexibiliteit die gekoppeld zijn aan betaald werk en voor mensen met kinderen het minder beschikbaar zijn voor de kinderen. Daarnaast is de financiële onzekerheid bij de overstap van bijstand naar werk ook een factor die als nadeel wordt ervaren.

Werken naast de bijstand loont financieel niet altijd

Werken naast de bijstand (dus deeltijd werk met een aanvulling op het inkomen tot de bijstandsnorm) loont in financieel opzicht alleen zo lang men in aanmerking komt voor een vrijlatingsregeling of bijverdienpremie. In de meeste gevallen is de vrijlating tijdelijk (maximaal een jaar). Werken naast de bijstand loont zonder de vrijlating alleen als er ook een andere meerwaarde voor de persoon is, zoals sociale contacten, gevoel van eigenwaarde, iets bijdragen aan de maatschappij, ritme en structuur en persoonlijke ontwikkeling. Uiteraard kan deeltijdwerk wel een goede opstap naar meer uren werk zijn.

Als je werken vanuit de bijstand aantrekkelijker of makkelijker wilt maken, moeten – het bovenstaande in ogenschouw nemende – maatregelen gericht zijn op het financieel aantrekkelijker maken van de overstap van bijstand naar werk (door vermindering van de marginale druk), of op het verminderen van de (financiële) onzekerheid en angst die samengaan met de overstap van bijstand naar werk.

5.2 Mogelijkheden om werken vanuit de bijstand makkelijker of aantrekkelijker te maken

Deze paragraaf gaat in op mogelijkheden om werken vanuit de bijstand makkelijker of aantrekkelijker te maken voor bijstandsgerechtigden. We kijken daarbij naar aanknopingspunten uit het literatuuronderzoek en suggesties die zijn aangedragen door de geraadpleegde gemeenten en ervaringsdeskundigen.

In hoofdlijnen richten de oplossingsrichtingen zich op twee doelen, namelijk:

1. vermindering van onzekerheid en angst bij de bijstandsgerechtigde,
2. vermindering van de marginale druk die de bijstandsgerechtigde ervaart.

Hieronder beschrijven we per doel welke mogelijkheden uit het onderzoek naar voren komen. De scheidslijnen tussen de oplossingsrichtingen zijn niet strikt; een oplossingsrichting kan bijdragen aan beide doelen. De doelen kunnen deels worden bereikt door aanpassingen aan regels en systemen binnen de Participatiewet, aanpassingen in toeslagen of in gemeentelijke regelingen voor mensen met een laag inkomen, maar vragen in belangrijke mate ook om een goede informatievoorziening richting de bijstandsgerechtigden.

5.2.1 Vermindering onzekerheid en angst

Bij de overgang van bijstand naar betaald werk spelen verschillende angsten en onzekerheden een rol bij bijstandsgerechtigden. Zo is er onzekerheid over de duurzaamheid van het werk en angst voor het verliezen van de uitkering als het werk niet blijvend is. En er is onzekerheid over de financiële gevolgen van werk, maar ook over de praktische gevolgen van werk voor de privé-situatie. Daarbij ziet men op tegen het administratieve regelwerk. Ook is er een angst voor het maken van fouten, voor terugvorderingen en voor (een toename van) financiële problemen.

De suggesties voor verbetering van de geraadpleegde gemeenten en de ervaringsdeskundigen zijn vooral gericht op het verminderen van deze onzekerheid en angst, door enerzijds meer persoonlijke begeleiding en informatie en anderzijds het voorkomen van terugvorderingen.

Vanuit spoor 1 van het programma Participatiewet in balans zijn reeds een aantal veranderingen ingezet, door aanpassingen aan de Participatiewet, om daarmee de bijstand menselijker en eenvoudiger te maken. Een deel van deze aanpassingen is in 2026 ingegaan, een ander deel gaat in 2027 in. Daarmee is reeds invulling gegeven aan diverse aangedragen verbetermogelijkheden om de financiële onzekerheid bij de overstap naar werk te verminderen. De voor dit rapport meest relevante wijzingen zijn:

- Harmonisatie en verruiming van de vrijlatingsregelingen voor bijverdienen in de bijstand (zie toelichting in paragraaf 3.2.3).
- Mensen die binnen een jaar opnieuw in de bijstand komen kunnen via een verkorte aanvraagprocedure een bijstandsuitkering aanvragen.
- Gemeenten kunnen het inkomen van mensen die met een bijstandsuitkering in deeltijd werken en te maken hebben met schommelingen in het inkomen, indien nodig door middel

van het bufferbudget aanvullen tot het sociaal minimum met maximaal 1.000 euro per jaar. Dit bufferbudget moet zorgen voor een stabieler inkomen.
- Automatisch verrekenen van inkomen uit arbeid met de bijstandsuitkering door de gemeente op basis van de Polisadministratie is mogelijk gemaakt (maar niet verplicht).

Hieronder beschrijven we enkele aanvullende maatregelen die gericht zijn op het verminderen van onzekerheid en angst.

Persoonlijke begeleiding

Aan het werk gaan vanuit de bijstand betekent een verandering en dat kan om verschillende redenen spannend zijn. Mensen hebben onzekerheid over het zoeken en vinden van de baan en over hoe het financieel allemaal loopt en of ze het werk aankunnen. Persoonlijke begeleiding kan helpen bij het omgaan met deze onzekerheden.

In pilots in Helmond, Tilburg en Leiden is geëxperimenteerd met het verlenen van persoonlijke begeleiding in de bijstand. Deze pilots waren vooral gericht op verbetering van de persoonlijke levenssituatie van de bijstandsgerechtigden. De methoden die de professionals in Tilburg, Leiden en Helmond inzetten leken op elkaar: ze zijn intensief, persoonlijk, vrijwillig en integraal. De uitvoerende professionals in alle drie de gemeenten hebben een lage caseload en voeren zeer frequent open, persoonlijke gesprekken met deelnemers. Tijdens de gesprekken worden alle leefgebieden meer of minder nadrukkelijk in kaart gebracht.[87]

De werkwijze in de pilots berust op een aantal werkzame bestanddelen. Het vliegwiel daarbij is de individuele aandacht van een professional die de cliënt centraal stelt en belangstelling toont voor alle leefgebieden. Belangrijk daarbij zijn één vaste contactpersoon, het opbouwen van vertrouwen, integraal werken op alle leefgebieden waarbij de hulpvraag van de cliënt centraal staat en een nadruk op het versterken van het geloof in eigen kunnen en het stimuleren van zelfregie.[88]

Overige literatuur brengt overeenkomstige inzichten naar voren met betrekking tot persoonlijke begeleiding. Het benadrukt eveneens de noodzaak om een vertrouwensband op te bouwen tussen de professional en de bijstandsgerechtigde. Andere voorwaarden zijn het leveren van maatwerk, het houden van zicht op de ontwikkelingen die gedurende het traject plaatsvinden en het bewerkstelligen van continue dienstverlening.[89]

Op het moment dat bijstandsgerechtigden in staat zijn om betaald te gaan werken, kan een gefaseerde opbouw van het aantal werkuren onzekerheid en angst (over het slagen van de baan) van een bijstandsgerechtigde verminderen en helpen om de overgang te maken van de bijstand naar betaald werk. Een gefaseerde opbouw door middel van een stapsgewijze aanpak helpt om geleidelijk te wennen aan het werkritme.[90] Een geleidelijke opbouw leidt tegelijkertijd

[87] De Ruig, L, Talman J, Engelen M., Bennenbroek F., Wachter, M. & Bindels A. (2020) Persoonlijke begeleiding in de bijstand. Wat gemeenten en Rijk kunnen leren van pilots uit Tilburg, Leiden en Helmond. De Beleidsonderzoekers, Leiden.
[88] De Ruig, L, Talman J, Engelen M., Bennenbroek F., Wachter, M. & Bindels A. (2020) Persoonlijke begeleiding in de bijstand. Wat gemeenten en Rijk kunnen leren van pilots uit Tilburg, Leiden en Helmond. De Beleidsonderzoekers, Leiden.
[89] Nederlandse Arbeidsinspectie (2024) Op papier arbeidsvermogen, in de praktijk geen reële kans op werk. Onderzoek naar mensen uit de doelroep banenafspraak die langdurig niet aan het werk komen. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.
[90] Dorenbos, R. & Heemskerk, J. (2020) Bijstandsgerechtigden op zoek naar werk. Welke factoren zijn doorslaggevend en wat betekent dit voor de gemeentelijke dienstverlening? Platform 31, Den Haag.

wel tot een langere periode van financiële onzekerheid, en ook een situatie waarin werken soms niet loont. Persoonlijke begeleiding en coaching vanuit de gemeente is in deze situatie dan ook gewenst om onzekerheid van de bijstandsgerechtigde voldoende aandacht te geven.

Een aanzienlijk deel van de bijstandspopulatie heeft een migratieachtergrond (66,1%).[91] Hieronder valt de subgroep **statushouders**, die door een grotere afstand tot de arbeidsmarkt voor langere tijd gebruik maakt van de bijstand. Oorzaken voor de grote afstand tot de arbeidsmarkt zijn de taalachterstand en het vaak lange verblijf in het opvangcentrum. Bijstandsgerechtigden met een migratieachtergrond kunnen behoefte hebben aan intensievere ondersteuning of andere vormen van begeleiding in het maken van de overstap van de bijstand naar betaald werk. Recente **proeven met startbanen** hebben laten zien dat deze startbanen, die statushouders de mogelijkheid bieden om werk te combineren met inburgering, hen beter in staat stellen de Nederlandse arbeidsmarkt te betreden. Aspecten die daaraan bijdragen zijn een voortraject en meer begeleiding op de werkvloer van zowel de statushouder als de werkgever.[92]

Financiële coaching en informatie

In de gemeenten Groningen en Delft is in de afgelopen jaren ervaring opgedaan met het geven van financieel advies of financiële coaching aan mensen die vanuit de bijstand aan het werk gaan. Zij hebben ervoor gekozen daar een structureel aanbod van te maken. De financiële ondersteuning is gericht op het bieden van inzicht en het verminderen van angst en onzekerheid. De financieel adviseurs hebben meer inzicht in alle factoren die van invloed zijn op het inkomen bij de overgang van bijstand naar werk dan de consulenten werk en inkomen van de gemeente. Ook kunnen ze waar nodig ook na uitstroom uit de bijstand nog ondersteuning bieden, terwijl het contact met de consulent werk en inkomen op dat moment wordt beëindigd. Daarmee is dit een manier om de financiële onzekerheid te verminderen en de vaak lastige overgangsfase van bijstand naar werk te versoepelen.

In de **gemeente Delft** zijn in het kader van het project 'Zonder geldzorgen naar werk' sinds 2024 twee financieel adviseurs ingezet om mensen die vanuit de bijstand gaan werken te helpen bij het op de rit krijgen van hun geldzaken. Consulenten van de gemeente verwijzen mensen die vanuit de bijstand naar werk doorstromen en hulp willen door naar de financieel adviseurs. De financieel adviseurs hebben in één jaar 350 tot 400 mensen begeleid. De financieel adviseurs bieden maximaal drie adviesgesprekken, waarin ze een financieel plaatje schetsen van wat er gaat veranderen. Daarbij kijken ze bijvoorbeeld ook naar toeslagen. De financieel adviseurs brengen in kaart wat de situatie is: de huishoudsamenstelling, schulden en hoeveel uren men gaat werken. Ze laten zien dat het aantal uren dat men werkt, invloed heeft op het inkomen. Ook leggen ze uit dat de toeslagen niet direct vervallen als men gaat werken. Dat is een grote angst voor veel bijstandsgerechtigden. De financieel adviseurs constateren dat mensen in de bijstand vaak geen inzicht hebben in hun financiën. Het creëren van dit inzicht heeft tijd nodig.

[91] Ministerie van SZW. (2025) Factsheet Participatiewet. November 2025.
[92] Huls, C., Wienema, R., De Ruig, L., Hippert, N., Talman, J., Steman, E. & Bioch, C. (2026). Een vroege start op de Nederlandse arbeidsmarkt. Ervaringen, resultaten en werking van de proeven met startbanen voor statushouders. De Beleidsonderzoekers, Leiden.

In de **gemeente Groningen** zijn drie financiële uitstroomcoaches aangesteld om inwoners te ondersteunen. Deelname aan de coaching is volledig vrijwillig en kan bestaan uit één of meerdere gesprekken, afhankelijk van de behoefte van de deelnemer. De coaches bieden ondersteuning bij vragen over de overgang van bijstand naar werk en zorgen ervoor dat inwoners weten wat ze daarbij kunnen verwachten. Het doel is om angst en onzekerheid weg te nemen en deelnemers meer inzicht te geven in de financiële veranderingen, bijvoorbeeld in toeslagen en premies. Daarnaast richt de coaching zich op het verminderen van financiële stress en zorgen, en op het bieden van meer duidelijkheid en voorspelbaarheid tijdens de overgang naar werk.[93] De coach helpt de klant met alle financiële veranderingen als men gaat werken, gedurende een periode van 6 maanden. De uitstroomcoach maakt samen met de klant een berekening wat het oplevert als men (meer uren) gaat werken. De medewerkers van de gemeente benadrukken dat het systeem erg ingewikkeld is en niet iedereen in staat is om het zelfstandig te berekenen. Er is een grote angst onder de doelgroep voor het verliezen van toeslagen. Het beeld dat zij hebben is dat alle toeslagen in één keer wegvallen als ze gaan werken. Naast het wegnemen van dit beeld, richt de uitstroomcoach zich op het vaststellen van het toetsingsinkomen voor de Belastingdienst en het inzichtelijk maken van andere regelingen. De ondersteuning door de financieel uitstroomcoach moet de onzekerheid die bijstandsgerechtigden belemmert om te gaan werken vanuit de bijstand verminderen.

Na ongeveer een jaar is een evaluatie uitgevoerd onder de deelnemers aan de coaching in Groningen. In totaal hebben 24 van de 103 deelnemers de vragenlijst ingevuld. De meeste respondenten waren positief over de begeleiding door de financiële uitstroomcoaches, gemiddeld beoordeelden ze het contact met een 8,6. Ze waardeerden vooral de duidelijke communicatie en informatie en de persoonlijke aandacht van de coaches. De meeste respondenten (14 van de 23) volgden een kort traject van één gesprek, terwijl een kleinere groep (9 respondenten) een lang traject met meerdere gesprekken had. Over het algemeen vonden zij het aantal gesprekken passend bij hun behoefte. Veel respondenten zochten contact met een financiële uitstroomcoach om inzicht te krijgen in hun geldzaken en/of omdat ze iemand zochten die met hen kon meedenken. Uit het onderzoek bleek dat de meeste respondenten zich goed geïnformeerd en serieus genomen voelden, en dat de gesprekken hen hielpen om meer overzicht en zekerheid te krijgen over hun financiële situatie.

Voorkomen terugvorderingen

Andere maatregelen die kunnen bijdragen aan minder onzekerheid en angst, zijn maatregelen die zorgen dat men niet of minder vaak te maken krijgt met terugvorderingen. Terugvordering komt vaak onverwachts en leidt tot instabiliteit, onzekerheid en financiële problemen.

Knelpunten met risico op terugvordering zitten deels bij de toeslagen. Toeslagen worden jaarlijks verrekend. Een oplossing kan zijn het vaker verrekenen van toeslagen om het risico op hoge terugvorderingen te voorkomen. Een andere suggestie zou zijn het stoppen van het werken met voorschotten. Een laatste oplossing kan zijn dat bijstandsgerechtigden door de Belastingdienst eerder en beter worden geïnformeerd bij inkomensmutaties. Directe

[93] Schouten, M & Kamminga, O. (2025) Evaluatie financiële uitstroomcoaches gemeente Groningen 2024. Onderzoek, informatie en statistiek Groningen (OIS), Groningen.

financiering van de kinderopvang kan hoge terugvorderingen van de kinderopvangtoeslag voor deze doelgroep vorkomen.

Daarnaast spelen er knelpunten met terugvordering bij de gemeente zelf. Gemeenten zijn verplicht om de bedragen die zijn uitgekeerd maar waar een bijstandsgerechtigde geen recht op had terug te vorderen. Een oplossing kan zijn dat gemeenten meer discretionaire ruimte krijgen om in bepaalde situaties niet terug te vorderen. Een andere oplossing kan zijn het versnellen van de gegevensuitwisseling zodat inkomstenverrekening direct wordt doorgevoerd in plaats van met een maand (of meer) achterstand. De inzet van de methode Surplus voor inkomstenverrekening kan ook een manier zijn om inkomensschommelingen op te vangen voor mensen die in deeltijd werken naast de bijstandsuitkering. Zij kunnen hun werkgever machtigen om hun inkomen op de rekening van de gemeente te storten. De gemeente betaalt dan elke maand op een vaste datum een bedrag uit ter hoogte van de uitkeringsnorm. Dit vraagt echter veel vertrouwen van de doelgroep in de gemeente. Niet iedereen heeft dit vertrouwen.

Vereenvoudigen van regelingen

Andere oplossingen die de onzekerheid en onduidelijkheid van mensen die starten met werken vanuit de uitkering verminderen liggen op het vlak van het verminderen of uniformeren van de inkomensondersteunende regelingen. Het betreft dan de toeslagen en de gemeentelijke regelingen. Bijvoorbeeld door het uniformeren van inkomensgrenzen voor inkomensondersteuning tussen gemeenten, het samenvoegen van minimaregelingen of het werken met dezelfde inkomensgrenzen bij de diverse toeslagen.

5.2.2 Vermindering marginale druk

Het gevoel dat werken niet loont komt deels door het wegvallen van gemeentelijke minimaregelingen en de afbouw van toeslagen, waardoor een deel van het hogere inkomen in de praktijk niet leidt tot extra bestedingsruimte. Oftewel: mensen die vanuit de bijstand gaan werken ervaren een hoge marginale druk. Dit probleem wordt mede veroorzaakt doordat deze regelingen voor inkomensondersteuning, zoals we in hoofdstuk 3 hebben gezien, een groot onderdeel uitmaken van het besteedbaar inkomen van bijstandsgerechtigden en mensen die werken rond het wettelijk minimumloon. Tegelijkertijd zorgen deze regelingen, door de verschillende regels en definities en de verschillende instanties, ook voor de complexiteit van het inkomen van deze doelgroep, waardoor de financiële gevolgen van werken moeilijk te overzien zijn.

Het afschaffen van het toeslagensysteem of andere vergaande hervormingen zoals invoering van het basisinkomen zouden daarom bij kunnen dragen aan het verminderen van de marginale druk en van de complexiteit. Voor dit onderzoek voert het te ver om de consequenties van dergelijke grootschalige veranderingen in te schatten voor de mate waarin werken vanuit de bijstand lonend is.

De respondenten in dit onderzoek deden ook een aantal suggesties voor meer concrete oplossingen. Overigens werden er door de respondenten veel verschillende suggesties gedaan.

Ten eerste werd een meer **geleidelijke afbouw van gemeentelijke regelingen** genoemd, in plaats van het alles-of-niets principe dat nu geldt.

Een andere maatregel is het inzetten van de **uitstroompremie** (of stimuleringspremie). Deze premie dient ter stimulering van uitstroom door werk en kan door de gemeente worden ingezet als een bijstandsgerechtigde door inkomen uit werk uitstroomt uit de bijstand. De gemeente bepaalt de hoogte van de premie en de voorwaarden die gelden. Het vermindert de marginale druk die een bijstandsgerechtigde ervaart. Wel wordt de premie pas uitgekeerd als men een bepaalde tijd aan het werk is (meer dan 6 maanden), omdat dan kan worden vastgesteld of er sprake is van duurzame uitstroom naar werk.

Tevens werd door gemeenten waar hoge kosten van kinderopvang een belemmerende rol spelen, genoemd dat **directe financiering van de kinderopvang** (en daarmee samenhangend het bijna gratis gebruik van kinderopvang) de marginale druk en de financiële onzekerheid voor werkende ouders kan verminderen.

Ten slotte zou het voor werkende ouders met een laag inkomen helpen als het **verzilveringsprobleem van de inkomensafhankelijke combinatiekorting** (IACK) wordt aangepakt.

5.2.3 Aandacht voor specifieke groepen

Zoals eerder is geconstateerd zijn er groepen bijstandsgerechtigden waarvoor werken in veel gevallen niet lonend is.

Ten eerste geldt dit voor **(samenwonende of gehuwde) stellen.** Zo'n 15% van de bijstandsgerechtigden valt in deze categorie. Voor deze doelgroep is een belangrijk knelpunt dat de bijstandsuitkering een huishoudinkomen is en geen persoonlijk inkomen. Als beide partners een persoonlijke bijstandsuitkering zouden ontvangen, zou werken vanuit de bijstand voor deze doelgroep sneller lonend zijn.

Ten tweede is werken financieel in veel gevallen niet lonend voor **mensen die deeltijd werken met een aanvulling tot de bijstandsnorm**. Voor deze doelgroep zijn in de Participatiewet in balans al aanpassingen gedaan aan de vrijlatingsregeling. Een hogere vrijlating kan ten koste gaan van het recht op toeslagen en maakt het bovendien minder aantrekkelijk om meer uren te gaan werken en uit te stromen uit de bijstand. Een deel van deze groep die werkt naast de bijstand zijn mensen die niet in staat zijn om meer te werken door ziekte of beperking, en dus al werken naar vermogen. Voor hen is de Participatiewet eigenlijk niet passend. Zij zijn blijvend afhankelijk van de aanvulling uit de bijstandsuitkering.

Bijlage 1 Literatuuroverzicht

Bos, S., De Beer, P., Elshout, J., Portielje, M. & Van Berkel, K. (2023). Naar een werkzame bijstand. Bevindingen uit het Amsterdams experiment met de bijstand. Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam.

Bos, J. & Van Gaalen, C. (2026) De kosten van werken. Inventarisatie van de kosten, tegemoetkomingen en drempels. Nibud, Utrecht.

CBS (2024) Ouders betaalden gemiddeld 3210 euro aan kinderopvang in 2023. Geraadpleegd op 25 februari 2026, van https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/30/ouders-betaalden-gemiddeld-3-210-euro-aan-kinderopvang-in-2023

CBS Statline. Bijstandsuitkeringen, uitkeringsgrondslag. Geraadpleegd op 17-03-2026.

CPB (2019) Afbouwen toeslagen leidt niet tot pieken in de inkomens- en vermogensverdeling.

Cuelenaere, B., Van Giesen, R. & Den Uijl, M. (2024). Evaluatie heffingskortingen en tariefstructuur. Bijlagen. Centerdata, Tilburg.

De Hek, P., Van der Toorn, A. J., De Vleeschouwer, E. & Bakker, H. (2020). Arbeidsmarkt- en re-integratiepatronen van Wajongers met arbeidsvermogen. SEOR, Rotterdam.

De Hek, P., Van der Toorn, A.J. & Van der Stelt, L. (2025) Van bijstand naar baan: inkomensontwikkelingen van Rotterdammers die werk vinden vanuit de bijstand. SEOR, Rotterdam.

De Ruig, L, Talman J, Engelen M., Bennenbroek F., Wachter, M. & Bindels A. (2020) Persoonlijke begeleiding in de bijstand. Wat gemeenten en Rijk kunnen leren van pilots uit Tilburg, Leiden en Helmond. De Beleidsonderzoekers, Leiden.

De Visser, S., Van Ommeren, M., Kistemaker, S., Salomé, L., Doelen, P. & Kuiper F. (2021) Als verrekenen een beperking is. Optimalistic, Muzus en Stimulansz.

Dienst Toeslagen (2024). Stand van de uitvoering 2023. Dienst Toeslagen, Den Haag.

Dienst Toeslagen (2026). Stand van de uitvoering 2025. Dienst Toeslagen, Den Haag.

Dorenbos, R. & Heemskerk, J. (2020) Bijstandsgerechtigden op zoek naar werk. Welke factoren zijn doorslaggevend en wat betekent dit voor de gemeentelijke dienstverlening? Platform 31, Den Haag.

Dur, R., Harms, J. & Non, A. (2025) Loont het om meer te werken? Lessen uit een gerandomiseerd experiment naar het verminderen van mispercepties over de marginale belastingdruk. Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus School of Economics.

Griffioen, E. (2020) Rutte IV vermindert verzilveringsproblematiek onder zelfstandigen. Geraadpleegd op 10 maart 2026, van https://esb.nu/rutte-iv-vermindert-verzilveringsproblematiek-onder-zelfstandigen/

Heekelaar, M., Berkhout, B. & Van Schothorst, A. (2025). Maatschappelijke kosten en baten toekomst Participatiewet. Analyse in opdracht van WVS, Werkplein Hart van West-Brabant en ISD Brabantse Wal. Berenschot, Utrecht.

Helbig, M. (2023) Van bijstand naar werk, vooruitgang of armoedeval? Tijdschrift voor schuldsanering, nr. 02, p.12-14.

Huls, C., Wienema, R., De Ruig, L., Hippert, N., Talman, J., Steman, E. & Bioch, C. (2026). Een vroege start op de Nederlandse arbeidsmarkt. Ervaringen, resultaten en werking van de proeven met startbanen voor statushouders. De Beleidsonderzoekers, Leiden.

Kok, L., Heil L., Athmer, J., Van Eijkel, R., Cuelenaere, B. & Elsen, M. (2022) Evaluatie toeslagenstelsel. Evaluatie AWIR, uitvoering en dienstverlening toeslagen. SEO / Centerdata, Amsterdam.

Ministerie van SZW. (2023) Programmaplan Participatiewet in balans. Ministerie van SZW, Den Haag.

Ministerie van SZW. (2024) Probleemanalyse Participatiewet. Ministerie van SZW, Den Haag.

Ministerie van SZW. (2025) Factsheet Participatiewet. November 2025.

Nederlandse Arbeidsinspectie (2022) Spiegel bestaanszekerheid. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.

Nederlandse Arbeidsinspectie (2024) Op papier arbeidsvermogen, in de praktijk geen reële kans op werk. Onderzoek naar mensen uit de doelroep banenafspraak die langdurig niet aan het werk komen. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag.

Nibud. (2025) Nibud minimumvoorbeeldbegrotingen juli 2025. Nibud, Utrecht.

Nuyten, J. (2019) Samenspel centraal en decentraal inkomensbeleid. Stimulansz, Utrecht.

Rijksoverheid. Hoe wordt de hoogte van mijn bijstandsuitkering berekend? Geraadpleegd op 16 april 2026, van www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand

Rijksoverheid. Wanneer heb ik recht op inkomensafhankelijke combinatiekorting? Geraadpleegd op 16 april 2026, van https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inkomstenbelasting/vraag-en-antwoord/recht-op-inkomensafhankelijke-combinatiekorting

Schouten, M. & Kamminga, O. (2025) Evaluatie financiële uitstroomcoaches gemeente Groningen 2024. Onderzoek, informatie en statistiek Groningen.

Stavenuiter, M., Kahmann, M., Kok, E., Van Mourik, K., Out, M. & De Gruijter, M. (2020). Re-integratie van vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Kennissynthese. Verwey-Jonker Instituut & Movisie, Utrecht.

Talman, J. & De Ruig, L. (2025) Literatuursynthese naar ervaren knelpunten bij werk, inkomen en sociale zekerheid voor mensen met een beperking. De Beleidsonderzoekers, Leiden.

Van Dijk, J.J., Feld, Y. & Van Rijn, J. (2025) Eerlijker en eenvoudiger armoedebeleid. Landelijke basis, lokaal maatwerk. Instituut voor Publieke Economie, Den Haag.

Van Echtelt, P., Eggink, E. & Sadiraj, K. (2023) Een brede blik op bijstand. SCP, Den Haag.

Van Echtelt, P., Sadiraj, K., Hoff, S., Muns, S., Karpinska, K., Das, D. & Versantvoort, M. (2019) Eindevaluatie van de Participatiewet. SCP, Den Haag.

Van Paaschen, L., Van Dorst, P., Dorn, A., Hakvoort, S. & El Haji, S. (2022). Een status met weinig armslag. Onderzoek naar de financiële knelpunten van statushouders rond het sociaal minimum. Nationale Ombudsman, Den Haag.

Van Vliet, C., Breedveld, P., De Bruin, M. & Van Manen Kooij, T. (2022) Meedoen zonder beperkingen. De financiële problemen van jongeren met een beperking in de Wajong en Participatiewet. Nationale ombudsman, Den Haag.

VNG (2025) Verruiming van de bijverdiengrenzen. https://vng.nl/artikelen/verruiming-van-de-bijverdiengrenzen , geraadpleegd op 10-03-2026.

Zegel, J., Van Delft, M., Keiren, R., Dirven H.J. & Souren, M. (2022) Samenstelling van onbenut arbeidspotentieel. Inzetbaarheid van geregistreerde werkzoekenden voor een krappe arbeidsmarkt. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies, Amsterdam.

De Beleidsonderzoekers

Schipholweg 103
2316 XC Leiden

info@beleidsonderzoekers.nl